

Er det lovligt at købe børn?

*En retlig analyse af retsområdet vedrørende handel med børn udenom de danske
adoptionsmyndigheder*

Maria Hjeds
Juridisk kandidatspeciale
Aalborg Universitet
2018

Indholdsfortegnelse

Titelblad	3
Indledning	4
Afgrænsning	5
Metode	6
1. Gennemgang af relevante regelsæt	7
1.1. Det nationale regelgrundlag for adoption	7
1.1.1. Betænkning IV fra Justitsministeriets adoptionsudvalg: Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling	7
1.1.2. Adoptionsloven	9
1.2. Det internationale regelgrundlag for adoption	10
1.2.1. Den Europæiske Konvention af 24. april 1967 om adoption af børn	10
1.2.2. Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner	11
1.3. Andre folkeretlige forpligtelser	12
1.3.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	13
1.3.2. FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder	14
1.3.3. Valgfri protokol af 25. maj 2000 til FN-konventionen om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi	15
2. Analytisk vurdering af retspraksis	16
2.1. Gennemgang af rettens nr. K01-4710/2017	16
2.2. Omgåelse af adoptionsreglerne	19
2.2.1. Er køb af et barn og adoption det samme?	19
2.2.2. Sker der konventionsbrud ved at denne praksis finder sted?	21
2.2.3. Hvorledes kan menneskeretten påvirke området for privat handel med børn?	23
2.3. Dommens præjudikatværdi	25
2.4. Sammenfatning	26
3. Aftalens gyldighed	27
3.1. Danske Lov	27

3.2.	Aftaleloven	30
3.2.1.	Aftalelovens § 31	30
3.2.2.	Aftalelovens § 33	31
3.2.3.	Aftalelovens § 36	32
3.3.	Konsekvenser af en ugyldig aftale	33
3.4.	Aftalens gyldighed i surrogatmoderskabssituationen	35
3.5.	Sammenfatning	36
4.	Konklusion	38
4.1.	Findes der en lovhjemmel mod at købe børn?	38
4.2.	Er et køb af et barn det samme som en adoption?	39
4.3.	Menneskerettens påvirkning	39
4.4.	Er en aftale om at købe og sælge et barn gyldig?	39
4.5.	Er det således lovligt at købe børn?	41
5.	Retspolitiske overvejelser	42
6.	Abstract	44
7.	Litteraturliste	46
7.1.	Love og lovforslag	46
7.2.	Konventioner	46
7.3.	Bekendtgørelser og betænkninger	46
7.4.	Udtalelser	46
7.5.	Litteratur	46
7.6.	Hjemmesider	47
8.	Domsregister	47
8.1.	Ugeskrift for retsvæsen	47
8.2.	Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol	47
8.3.	Andet	47
9.	Anslag	47

AALBORG UNIVERSITET
STUDENTERRAPPORT

Titelblad

Uddannelsessted Aalborg Universitet

Projekt Kandidatspeciale i jura

Emne Er det lovligt at købe børn?

Engelsk titel Is it legal to purchase children?

Forfatter Maria Hjeds

Vejleder Marianne Holdgaard

Afleveringsdato 17.05.2018

Anslag 140.598

Indledning

I Danmark er det – som i så mange andre lande – muligt at adoptere børn. Adoptionsloven af 23.12.2015 hjemler betingelserne for, at en adoption kan gennemføres. Lovens § 1 hjemler om den grundlæggende præmis for adoption, nemlig at denne meddeles ved en bevillig, som udfærdiges af statsforvaltningen. Endvidere er det fastlagt, at en adoption kun kan bevilges, når den efter en foretagen undersøgelse findes at være bedst for barnet, der ønskes adopteret, jf. adoptionslovens § 2. Der skal ligeledes, efter adoptionslovens § 7, stk. 1, afgives samtykke til adoptionen fra barnets biologiske forældre. Ved lov er det endvidere fastlagt, at et sådant samtykke ikke må afgives, såfremt der modtages et vederlag eller nogen anden form for modydelse, jf. adoptionslovens § 15. Adoptionslovens regulering medfører endvidere, at den, der har bopæl i Danmark, kun kan adoptere efter reglerne i loven. Dette følger udtrykkeligt af lovens § 28. En adoption, der således ikke opfylder lovens betingelser, er derfor ikke gyldig.

Reglerne for at adoptere et barn er altså udførlige og mange. Den danske adoptionslovs bestemmelser og ordlyd bygger på Danmarks tiltrædelse af både Den Europæiske Konvention af 24. april 1967 om adoption af børn (*i det efterfølgende kaldet Adoptionskonventionen*), samt Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner (*i det efterfølgende kaldet Haagerkonventionen*). Disse konventioner blev tiltrådt af Danmark i henholdsvis 1979 og 1997. Adoptionskonventionen hjemler i artikel 4, som en grundlæggende bestemmelse, at adoption kun er gyldig, når den er bevilget af en retslig eller administrativ myndighed. Dette stemmer overens med den danske adoptionslovs § 1 om, at statsforvaltningen, som administrativ myndighed, har kompetencen til at bevilge adoption her i landet.

Haagerkonventionens præambel foreskriver, at de kontraherende stater bør prioritere at træffe passende foranstaltninger for at sikre, at et barn forbliver i dets oprindelige familie.¹ Formålet med Haagerkonventionen hjemles i artikel 1, som direkte foreskriver, at konventionens formål er at opstille garantier for at sikre, at internationale adoptioner finder sted til barnets bedste og med respekt for de grundlæggende rettigheder, som de er anerkendt i international ret. Endvidere er formålet ligeledes at indføre et samarbejdssystem mellem de kontraherende stater med henblik på at sikre overholdelsen af disse garantier, og herved hindre børnebortførelser, salg af eller handel med børn.²

Efter gennemgang af de ovennævnte lovregler om adoption – både nationale og internationale – burde man måske tro, at titlen på dette speciale er et spørgsmål med et oplagt svar. Ikke desto mindre siger retspraksis her i landet i skrivende stund, at man ikke straffes for at købe børn udenom adoptionsmyndighederne. En nylig afsagt dom i Sønderborg Byret behandler situationen, hvor et dansk par tog til Polen for netop at købe et barn. Parret havde annonceret efter en kvinde, som var gravid eller havde en nyfødt, som hun ønskede at sælge. En kvinde i Polen svarede på denne annonce, og parterne forhandlede sig frem til en købspris på 750 euro for den nyfødte. Da parret kom til Danmark med barnet fik de fremskaffet en usandfærdig fødselsattest om, at barnet var født af den danske kvinde i Holland. Dette for at kunne få tildelt barnet et dansk CPR-nummer.

¹ Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, præambel, afsnit 3

² Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, art. 1.

Anklagemyndigheden fremsatte tiltale for overtrædelse af straffelovens § 163 om afgivelse af urigtige oplysninger samt adoptionslovens § 33, stk. 2 om annoncering for at opnå forbindelse til en surrogatmoder. Parret blev idømt hver 20 dages betinget fængsel for overtrædelse af straffelovens § 163 ved at vildlede offentlige myndigheder om barnets oprindelse. Parret blev dog frifundet for tiltalen for overtrædelse af adoptionslovens § 33, stk. 2, da retten lagde til grund, at det afgørende for, hvorvidt der kan findes at være tale om et egentligt surrogatmoderskab er, at aftalen er indgået inden surrogatmoderen bliver gravid.³ Retten mente altså ikke, at anklagemyndigheden havde ført bevis for, at parret havde annonceret efter en surrogatmoder, da de netop havde annonceret efter en allerede undfanget eller nyfødt baby.⁴

Det interessante i denne dom er, at anklagemyndigheden netop ikke rejste tiltale for det faktum, at parret havde ydet vederlag for et barn, og således på denne måde omgik de ellers lovregulerede regler for adoption. Så spørgsmålene er, om vi i Danmark ikke har en lovhjemmel, der kan bære denne situation? Og endvidere om et køb af et barn kan sidestilles med en adoption, da reglerne herom netop er fastsat ved lov.

Endvidere vil selve aftalen mellem den biologiske moder, der sælger barnet, og parterne, der ønsker at købe barnet, gennemgås. Kan denne aftale overhovedet være gyldig efter Danske Lov 5-1-2, og findes den endvidere at være i strid med aftalelovens bestemmelser? Det vil således undersøges, hvorvidt – selv hvis aftalen ikke er i strid med en egentlig identificerbar lovregel – således måtte være uforenelig med lovens formål, og/eller om aftalen kan siges at være stridende mod den almindelige moralopfattelse, og som en følge heraf kendes ugyldig? Tillige er endnu et spørgsmål, hvorvidt aftalen krænker en aftaleparts (*heri tænkes som udgangspunkt på barnet, der handles*) grundlæggende menneskerettigheder, hvorfor disse også behandles i specialet.

Specialet vil forsøge at svare på samtlige af disse spørgsmål undervejs, og vil dermed stræbe efter at klarlægge retsstillingen på området for handel med børn, samt hvorvidt den førømtalte dom er retvisende for området. Det helt store spørgsmål, der vil forsøges klargjort er således: *Er det lovligt at købe børn?*

Afgrænsning

Specialet omhandler hvorvidt det er lovligt at købe børn, når henblikket med erhvervelsen er at være forældre til barnet. Heri ligger, at parterne, der yder vederlag for barnet, har i sinde at yde omsorg og forsørge barnet på bedste vis. Det er naturligvis svært – *hvis ikke umuligt* – at vide på forhånd, hvorvidt barnets opvækst vil blive optimal, men der afgrænses i alle tilfælde for situationer, hvori erhvervelsen af et barn sker med henblik på eksempelvis seksuel udnyttelse eller andre forhold, som måtte falde ind under straffelovens § 262a om menneskehandel.

Der tages afsæt i problemstillingen om, hvorvidt det er lovligt at købe et barn efter dansk ret, hvorfor det alene vil være retsgrundlaget for danske statsborgere bosat i Danmark, der vil blive behandlet. Specialet afgrænses derfor til ikke at inddrage en international privatretlig analyse af nationale lovregler gældende i andre lande.

³ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 180

⁴ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 180

Metode

I specialet anvendes den retsdogmatiske metode. Formålet med denne metode er at foretage både en beskrivelse og en analyse af gældende ret.⁵ Gældende ret støttes af samtlige retskilder – lovregulering, retspraksis, retssædvaner samt forholdets natur.⁶ Specialet vil derfor undervejs inddrage adskillige af disse retskilder, hvorfor det vil blive bemærket i forlængelse med brugen heraf, hvilken retskildemæssig værdi den pågældende kilde kan tillægges.

Specialet vil, i overensstemmelse med den retsdogmatiske metode, tage sit udgangspunkt i den i samtiden gældende ret. Der vil således blive set på, hvad lovgivningen direkte hjemler, og i denne sammenhæng vil forarbejderne dertil naturligvis også gennemgås og systematiseres, for således at opnå den bedst mulige forståelse for lovgivningens hensigt, formål og beskyttelseshensyn.⁷ Tillige vil der ses på den internationale lovgivning på området for adoption samt andre folkeretlige forpligtelser, som Danmark har inkorporeret, da disse er retligt bindende for de danske domstole.

Retspraksis på det udvalgte område er næsten ikke-eksisterende. Der findes i skrivende stund formodentlig kun en enkelt dom, hvorfor denne efter sagens natur vil spille en central rolle i specialet. Denne dom illustrerer, at der i Danmark findes et retligt problem i forhold til reglerne på området omkring handel med børn, hvorfor denne dom vil analyseres med henblik på at belyse retstilstanden, og vil dermed bidrage til en dybere fortolkning af retsgrundlaget. Specialet vil samtidig, og i forlængelse med en dybdegående domsanalyse, forsøge at finde frem til hvilken præjudikatværdi den omtalte dom kan tillægges. Der vil derfor være fokus på de forskellige omstændigheder, der kan påvirke en doms sådanne værdi, herunder især, men ikke begrænset til, tidsrammen for hvornår dommen er afsagt, da nyere domme kan have en større præjudikatværdi end ældre domme, samt i hvilken instans dommen er afsagt, da de tre instanser i Danmark er hierarkisk inddelt.⁸

Endvidere underbygges specialet af relevant faglitteratur i form af bøger, der måtte have en relevans for specialets behandling af problemstillingen. Disse kilder skal dog ses udelukkende som et supplement til at opnå en fyldestgørende klarlægning af retsområdet, da disse altså ikke udgør en egentlig retskilde.⁹

Slutteligt vil specialet indeholde retspolitiske overvejelser vedrørende den nuværende retstilstand, hvor der tages udgangspunkt i den retspolitiske idealtipe, hvori retspolitikeren er talsmand for den juridiske tradition.¹⁰

⁵ Carsten Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, side 190

⁶ Carsten Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, side 192

⁷ Carsten Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, side 282

⁸ Carsten Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, side 305 og side 307

⁹ Carsten Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, side 346

¹⁰ Jens Evald, mfl., Om retspolitik, 2002, side 22

1. Gennemgang af relevante regelsæt

I specialets første del vil der redegøres for de regelsæt, som regulerer området omkring handel med børn. Der vil ses på både nationale og internationale reguleringer, hvorfor det i forlængelse med brugen af diverse kilder vil bemærkes, hvilken retskildemæssig værdi disse kan tillægges. Der vil altså søges efter at give en grundig – *om end relativ kort* – gennemgang af love og konventioner i relation til emnet. De efterfølgende underafsnit vil således virke som grundlag for specialets senere analytiske og diskuterende dele.

1.1. Det nationale regelgrundlag for adoption

De nationale regler omhandlende adoption findes i adoptionsloven og adoptionsbekendtgørelsen samt diverse cirkulærer. Den hierarkisk højest rangerede retskilde i dette tilfælde er adoptionsloven, og for at opnå en fyldestgørende forståelse for reguleringen af området – herunder lovens formål og beskyttelseshensyn – vil der under dette afsnit inddrages en betænkning udarbejdet af et af Justitsministeriet udpeget adoptionsudvalg. Denne betænkning fra år 1985 omhandler problemstillinger, der findes relevante henset til specialets emne.

1.1.1. Betænkning IV fra Justitsministeriets adoptionsudvalg: Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling

Den 2. december 1969 nedsattes et adoptionsudvalg af Justitsministeriet, som fik til opgave at gennemgå adoptionsloven med henblik på at lave eventuelle ændringer i lovens udformning.¹¹ Den nærværende betænkning er den fjerde og afsluttende, og i denne behandles spørgsmålene om forholdsreglerne for ulovlig adoptionsformidling samt om de adoptionssøgendes muligheder for at skaffe sig børn til adoption ad private kanaler.¹² Endvidere redegør adoptionsudvalget i betænkningen samtidig også for den særlige risiko for ulovlige og etisk angrivelige forhold, som private fremmedadoptioner af udenlandske børn måtte medføre.¹³

Betænkningen havde ydermere til opgave at overveje en revision af lov nr. 63 af 1. april 1914 om ulovlig adoptionsformidling, hvilken blev gennemført, da Foreningen til hjælp for enligt stillede nødlidende kvinder med børn (*senere kendt som Mødrehjælpen*) gjorde Justitsministeret opmærksomme på en praksis, der foregik i landet. Antallet af børn til adoption var dengang langt større end antallet af adoptionssøgende, hvorfor barnets forældre måtte betale for at få barnet anbragt andetsteds. Der fandtes da formidlere, som søgte at opnå det højest mulige vederlag hos forældrene, og dernæst fandt de adoptanter, som ville affinde sig med det mindst mulige vederlag for at modtage barnet, for således at oppebære forskellen på disse beløb som fortjeneste.¹⁴

1914-lovens § 1, stk. 1 fik følgende ordlyd: *”Til at optræde som mellemmand ved anbringelse i pleje eller ved adoption af børn under 14 år udkræves, hvor ikke en offentlig myndighed foretager anbringelsen, tilladelse af justitsministeren”*.

¹¹ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, s. 1, litra A.

¹² Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, s. 2, litra D, afsnit 5

¹³ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, s. 2, litra D, afsnit 11

¹⁴ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, kap. 1, nr. 2.

Af det fremsatte lovforslag fremgår det, at motiverne til gennemførelsen af denne lov netop var at undgå økonomisk udbytning af de biologiske forældre og samtidig sikre, at adoptionen af barnet skete på en betryggende måde.¹⁵ Efter 1914-loven blev det således gjort forbudt og strafbart for private organisationer og personer uden Justitsministeriets tilladelse at agere som mellemmand ved adoption af børn under 14 år. Dette forbud fandtes dog begrænset til kun at gælde overfor selve mellemmanden, og altså ikke for parterne i adoptionen.¹⁶ Afgiveren og modtageren i en adoptionssag kunne dermed ikke blive strafforfulgt for at gøre brug af mellemmand.

I forbindelse med private fremmedadoptioner nævner adoptionsudvalget omkring overvejelserne dertil betænkning nr. 262 af 1960 vedrørende børneforsorgen og mødrehjælpen. I denne betænkning kap. VI, 2 b – 3, s. 78-84 bliver der blandt andet udtalt følgende om private fremmedadoptioner: *”Det er udvalgets opfattelse, at adoptioner, der er blevet bragt i stand på denne måde frembyder en betydelig risiko. Dette gælder for det første i forhold til barnet, der på denne måde ofte udsættes for at blive prisdrevet personer, som måske af de autoriserede mellemmand er afvist som uegnede som adoptanter. (...) Der er endeligt et hensyn at tage til moderen, der måske ofte allerede før fødslen, enten lokket af et tilbud om vederlag, eller blot fordi hun øjner en tilsyneladende bekvem løsning på det problem, hendes graviditet frembyder, lader sig friste til at give et reelt afkald på sit barn uden at have haft tilstrækkelig tid til overvejelser”.*¹⁷

Adoptionsudvalget tog ovenstående udtalelse til efterretning, og anbefalede derefter ikke blot at fastholde forbuddet mod mellemmandsvirksomhed, men tillige også at der skulle foreligge en mulighed for at gribe ind over for parternes muligheder for at gennemføre en privat adoption.¹⁸ Udvalget foreslog da en bestemmelse om, at adoptionshjælp derefter kun måtte ydes af og modtages hos godkendte myndigheder og organisationer.¹⁹ På denne måde ville det være muligt at straffe parterne i en adoptionssag for at gøre brug af uautoriserede mellemmand, og dermed ikke længere blot mellemmanden selv.

I dette speciale er der dog fokus på situationen, hvor parterne *ikke* gør brug af en mellemmand, men direkte indbyrdes aftaler hvorledes handelen skal foregå. Det interessante i ovenstående vedrørende straffebestemmelsen om mellemmands virken er overvejelserne bag selve ulovliggørelsen. Der nævnes i citatet ovenstående, at disse adoptioner frembyder en betydelig risiko ved at adoptanterne ikke er godkendte, og ved at den biologiske moder muligvis bliver presset eller lokket af et tilbud om vederlag. Disse overvejelser kan ligeledes overføres til situationen, hvor der også sker en form for privat adoption, men hvor en mellemmand ikke agerer, og alligevel er denne situation ikke forsøgt løst eller endda blot diskuteret i betænkningen. En eventuel forklaring på dette kan tænkes at være, at betænkningen er udarbejdet i 1985, og kommunikationen på tværs af landegrænserne på daværende tidspunkt ikke var lige så let og lige til som nu. Parterne behøver i dag ikke en reel fysisk mellemmand, da mellemmanden i dag blot kan være internettet. Dette ses eksempelvis at være tilfældet i byretsdommen, som behandles nærmere i specialets afsnit 2.

¹⁵ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, kap. 1, afsnit 4.

¹⁶ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, kap. 3, afsnit 1.

¹⁷ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, kap. 3, litra C, afsnit 4.

¹⁸ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, kap. 3, litra D, afsnit 5.

¹⁹ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, kap. 3, litra D, afsnit 8

1.1.2. Adoptionsloven

I Danmark fik vi den første adoptionslovgivning i år 1923. Denne er dog i sagens natur blevet revideret flere gange siden da, hvorfor den nugældende adoptionslov nr. 1821 stammer fra 23. december 2015. I denne er betingelserne for gennemførelsen af en adoption fastlagt i lovens kapitel 1. Det er hjemlet i lovens § 1, stk. 1, at en adoption meddeles ved bevilling, der udfærdiges af statsforvaltningen. Allerede her er det fastsat, at såfremt en adoption skal udføres lovligt, kræves det, at denne er bevilliget af en kompetent myndighed.

For at opnå bevilling til en adoption af et barn under 18 år, kræves det endvidere, at ansøgerne er godkendt som adoptanter, jf. adoptionslovens § 4a, stk. 1. Kravene for godkendelse som adoptant er nøje beskrevet i adoptionsbekendtgørelsen nr. 1863 af 23.12.2015 kapitel 5, og redegøres ikke nærmere for i dette afsnit. Endvidere er det dog nævnt i adoptionsloven, at en godkendt ansøger skal være tilmeldt en organisation, der har tilladelse til at yde adoptionshjælp, for at kunne adoptere et barn, som ikke har bopæl i Danmark, jf. adoptionslovens § 30 e, jf. § 30 stk. 1. I adoptionsbekendtgørelsen nr. 1863 af 23.12.2015 er det dog i § 45 gjort muligt for Ankestyrelsen at tillade, at en ansøger, som ikke er tilmeldt en formidlende organisation, kan adoptere et udenlandsk barn, såfremt ansøgeren har et særligt forhåndskendskab til barnet eller dennes pårørende, eller hvis der i øvrigt måtte foreligge særlige omstændigheder. For at opnå en sådan dispensation fra lovens egentlige regler til gennemførelse af en privat adoption uden adoptionshjælp fra en godkendt organisation, skal ansøgeren dog blandt andet kunne godtgøre, at forbindelsen til barnet eller dennes pårørende er skabt på lovlig måde efter både reglerne i Danmark samt i barnets hjemland, at forbindelsen til barnet ikke er skabt med henblik på adoption, samt at adoptionen må antages at kunne gennemføres lovligt og etisk forsvarligt.²⁰ Disse nævnte forholdsregler, der tages, førend en privat adoption kan tillades, er netop de forhold, som lovgiver søger at undgå finder sted. Det kan således konkluderes, ved en analog fortolkning af ovenstående retsregel, at de forhold, som ikke er tilladte ved en privat adoption, er forhold, som i givet fald, såfremt disse måtte finde sted, ville føre til, at en adoption ikke ville kunne bevilliges, hvorfor adoptionen i så fald ville være ulovlig, såfremt den måtte være udført alligevel.

I adoptionslovens § 2 nævnes, som endnu en betingelse for adoption, at denne kun kan bevilges såfremt den, efter en foretagen undersøgelse, kan antages at være bedst for den, som ønskes adopteret. Denne bestemmelse stammer helt tilbage fra den første adoptionslov fra år 1923, i hvilken den daværende § 8 foreskriver, at adoption alene må gives, hvor den efter foretagen undersøgelse kan antages at være til gavn for den, som skal adopteres. Endvidere er bestemmelsen i overensstemmelse med FN-konventionen af 1989 om barnets rettigheder, som i artikel 3 foreskriver, at barnets tarv skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende barnet. Denne konvention behandles nærmere nedenfor i afsnit 1.3.2.

Vedrørende samtykke til adoption foreskriver adoptionslovens § 7, stk. 1, at såfremt en adoptant er under 18 og umyndig, kræves et samtykke fra forældrene. Dette samtykke kan efter lovens regler ikke afgives, såfremt der ydes eller modtages vederlag eller nogen anden form for modydelse, jf. adoptionslovens § 15, stk. 1, 1. pkt.. Denne bestemmelse er til for at sikre, at en adoption i praksis sker i henhold til barnets bedste, og altså ikke blot for vindings skyld. I adoptionsloven fra 1923

²⁰ Adoptionsbekendtgørelsen nr. 1863 af 23.12.2015, § 45, stk. 2

behandles problemstillingen om ydelse af vederlag for samtykke tillige. Lovens daværende § 9 hjemler, at det, inden en bevilling til adoption meddeles, skal søges oplyst, om der fra nogen af siderne er betalt, eller skal betales vederlag, og i bekræftende fald, hvor stort dette måtte være. Det var endvidere fastsat i den daværende lovgivning, at såfremt der blev ydet *adoptanten* vederlag, kunne bevillingens meddelelse gøres afhængig af, at vederlaget helt eller delvis sikredes anvendt til adoptivbarnets bedste. Ydelse af vederlag var altså i daværende lovgivning ikke en hindring for at afgive et gyldigt samtykke, men dette må dog også tænkes at være begrundet i, at det netop dengang var adoptanterne – og altså ikke afgiveren af barnet – der modtog et eventuelt vederlag. Denne praksis er tillige beskrevet i ovenstående afsnit 1.1.1.

Adoptionslovens regler er gjort præceptive efter lovens § 28, som hjemler, at den, der har bopæl her i landet, kun kan adoptere efter de fastsatte regler i nærværende lovgivning. Dette vil i praksis medføre, at såfremt reglerne i adoptionslovgivningen ikke overholdes, vil et eventuelt forsøg på en adoption altså ikke blive anerkendt og dermed få retsvirkning i Danmark. Alle adoptioner, der foregår i Danmark, skal således ske i henhold til adoptionslovens regler for at blive retligt anerkendt.

1.2. Det internationale regelgrundlag for adoption

Der findes forskellige konventioner om proceduren for adoption, som er indgået på internationalt niveau. Disse har til opgave at sikre en ensformig behandling af området på tværs af landegrænser. Konventionerne skal altså i praksis medvirke til at skabe en vis standard og norm for internationale adoptioner.

Det vil i det efterfølgende undersøges, hvilke lovregler Danmark har påtaget sig at opfylde ved tiltrædelse af disse internationale konventioner med henblik på specialets fokusområde vedrørende handel med børn.

1.2.1. Den Europæiske Konvention af 24. april 1967 om adoption af børn

Adoptionskonventionen blev ratificeret af Danmark, og trådte herefter i kraft d. 3. januar 1979. En ratifikation betyder, at et land tiltræder en international konvention endeligt. En konvention der er ratificeret, er altså dermed folkeretligt juridisk bindende, hvilket medfører, at landet forpligter sig til at indrette sin lovgivning og administrative praksis således at konventionens artikler opfyldes. En ratificeret konvention er altså en relevant retskilde i dansk ret, da denne kan påberåbes for domstolene.

Tanken bag adoptionskonventionen var blandt andet, at man ved vedtagelsen af fælles principper med hensyn til adoption, således ville bidrage til at mindske vanskeligheder, som ellers måtte forekomme ved forskelle i lovgivningerne på tværs af landegrænserne.²¹ Det nævnes endvidere i konventionens præambel, at en sådan fælles tankegang skal virke til gavn for de børn, som adopteres.

²¹ Den Europæiske Konvention af 24. april 1967 om adoption af børn, præambel

Efter adoptionskonventionens artikel 1 forpligter enhver kontraherende stat sig til at sikre, at dens nationale ret findes at være i overensstemmelse med bestemmelserne i konventionens afsnit II vedrørende de grundlæggende bestemmelser for international adoption.

Konventionen omhandler de formelle krav i forbindelse med en adoption – især indeholder konventionen de formelle regler for udstedelse af selve bevillingen til adoption, men tillige regler om samtykke, retsvirkninger af adoption samt ophævelse af adoption er behandlet.

Konventionens mest nævneværdige artikel i forbindelse med dette speciales fokus er artikel 4, der foreskriver, at en adoption kun er gyldig, når denne er bevilget af en retslig eller administrativ myndighed. Denne bestemmelse er overholdt i Danmarks nationale lovgivning, da præcis det samme (som også nævnt ovenfor i afsnit 1.1.2) tillige er fastsat i adoptionsloven.

1.2.2. Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner

Danmark har ratificeret Haagerkonventionen, som herefter trådte i kraft den 1. november 1997.

I konventionens præambel nævnes at de kontraherende stater ved underskrivelsen, er overbeviste om nødvendigheden af at tage skridt til at sikre, at internationale adoptioner gennemføres til barnets bedste og med respekt for dets grundlæggende rettigheder, samt at de ved underskrivelsen vil søge at hindre børnebortførelser, salg af eller handel med børn. I konventionens artikel 1 nævnes det tillige, at det er selve formålet med konventionen at indføre et samarbejdssystem, der kan håndhæve ovenstående. Endvidere fremhæves der i konventionens præambel tre grundprincipper, som overordnet udgør rammen og retningslinjerne for fortolkningen af konventionens artikler – disse principper udgør et familieprincip, et beskyttelsesprincip samt et individprincip.²²

Familieprincippet, som behandlet i Haagerkonventionen, beror på to prioriteringsprincipper.²³ Det første princip er det biologiske princip, hvorefter enhver stat bør træffe passende foranstaltninger med henblik på, at barnet kan forblive i dets oprindelige familie.²⁴ Selvom der ikke i konventionens præambel direkte anvendes udtrykket ”biologisk familie”, er det utvivlsomt dette, der menes.²⁵ Det andet prioriteringsprincip er et subsidiaritetsprincip, med hvilket menes, at international adoption kun bør finde sted, såfremt der ikke kan findes en egnet familie til barnet i dets oprindelsesland.²⁶ Familieprincippet søger altså derfor at understrege vigtigheden i, at et barn vokser op i en familie – *at fortrække den biologiske* – og endvidere i det land i hvilket barnet er født.

I henhold til beskyttelsesprincippet, som fastlagt i Haagerkonventionen, beror dette på, at børn findes at have et særligt behov for beskyttelse mod overgreb i adoptionssager, eksempelvis ved bortførelse og salg.²⁷ Dette beskyttelsesprincip fastslår således, at det altid skal være hensynet til

²² Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, afsnit 5.

²³ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, afsnit 5.

²⁴ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.1, afsnit 2

²⁵ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.1, afsnit 2

²⁶ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.1, afsnit 3

²⁷ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.2, afsnit 1

barnet, der kommer i første række, og at hensynet til de, der måtte ønske at adoptere, derfor må være sekundært.²⁸

Det tredje princip, der er at finde i Haagerkonventionen, er individprincippet. Dette princip understreger det faktum, at adoption kun må gennemføres med respekt for barnets grundlæggende rettigheder – herunder i overensstemmelse med principperne i FNs børnekonvention.²⁹ Individprincippet medfører tillige, at barnet skal betragtes som et selvstændigt individ med interesser og rettigheder, der dog må defineres af hensyn til barnets alder og modenhed.³⁰

I Haagerkonventionens artikel 2 fastslås det, at konventionen finder anvendelse, når et barn, der har bopæl i en kontraherende stat, flyttes til en anden kontraherende stat. Vilklårene for internationale adoptioner behandles nærmere i konventionens kapitel II, hvori artikel 4 fastsætter rammerne for konventionens anvendelsesområde. En adoption indenfor konventionens anvendelsesområde kan således kun finde sted, når blandt andet kompetente myndigheder i oprindelsesstaten (*det land, som barnet flyttes fra*) har fastslået, at barnet kan bortadopteres, og at dette finder sted til barnets bedste, samt har sikret sig, at samtykket dertil er givet frivilligt og ikke er opnået mod betaling eller nogen anden form for modydelse, og endvidere at moderens samtykke først er givet efter barnets fødsel.³¹

Dette speciale har fokus på situationen, hvor der handles med børn udenom de ellers fastsatte adoptionsprocedurer herom. I en privatretlig aftale omkring køb af et barn, vil kompetente myndigheder således ikke være indblandet. Dette medfører, i sagens natur, at Haagerkonventionen således ikke kan finde anvendelse på en sådan situation. Haagerkonventionen binder de kontraherende stater til at udøve de fastsatte regler, hvorfor det således kun er staten – *de offentlige myndigheder* – der kan overtræde konventionens fastsatte adoptionsprocedurer. At der foregår private handler med børn, er således ikke en overtrædelse af Haagerkonventionen, så længe de offentlige myndigheder ikke er involveret i disse handler.

1.3. Andre folkeretlige forpligtelser

Udover diverse adoptionsregelsæt findes det samtidig relevant at undersøge, hvilke folkeretlige forpligtelser Danmark endvidere besidder i relation til specialets emne. Der vil derfor i følgende afsnit redegøres for hvilke menneskeretlige konventioner og dertilhørende artikler, som findes relevante i forbindelse med handel med børn.

²⁸ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.2, afsnit 3

²⁹ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.3, afsnit 1

³⁰ Betænkning om Haager-konventionen nr. 1323, 1996, side 22, punkt 2.3, afsnit 1

³¹ Bekendtgørelse af konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, artikel 4.

1.3.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Danmark har ved lov nr. 285 af 29. April 1992 inkorporeret Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorfor denne herefter uden tvivl blev en bindende retskilde i Danmark.³² Ved inkorporering af en konvention vedtager Folketinget en lov der fastsætter, at den pågældende konvention fra da af skal være en del af dansk ret.

Udgangspunktet ved bedømmelsen af Danmarks forpligtelser i forbindelse med indgåede menneskeretstraktater er, at disse ikke umiddelbart bliver en bestanddel af dansk ret.³³ Dette grundet at dansk ret traditionelt set bygger på den dualistiske teori, hvorefter national og international ret formelt set betragtes som to adskilte retssystemer.³⁴ Det findes dog endvidere endnu mere rammende at tale om en praktisk monisme, i hvilken international ret udgør en retskilde i dansk ret, og i hvilken de retsanvendende myndigheder kan anvende den internationale ret uden udtrykkelig hjemmel.³⁵

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention sikrer altså borgernes grundlæggende frihedsrettigheder i de kontraherende stater. I konventionens artikel 1 fastslås det således, at de kontraherende parter skal sikre enhver person under deres jurisdiktion, de rettigheder og friheder, som er nævnt i konventionens afsnit 1. Dette medfører, at et land, der har underskrevet konventionen, altså har en pligt til at sørge for, at konventionens grundlæggende menneske- og frihedsrettigheder er anvendelige i det pågældende land. Enhver person i et kontraherende land nyder altså beskyttelse fra Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

I konventionens artikel 8 tilskrives enhver retten til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance. I dette speciale med fokus på handel med børn, findes det relevant at se nærmere på bestemmelsens termer *privatliv* og *familieliv*.

Begrebet privatliv kan omhandle både en persons fysiske og psykiske integritet såvel som en persons fysiske og sociale identitet.³⁶ Endvidere er det fastlagt, at retten til et privatliv er nedskrevet for at muliggøre et individs personlige udvikling og ret til at etablere og udvikle relationer til andre mennesker.³⁷ Familielivsbegrebet forudsætter i almindelighed, at der allerede foreligger et eksisterende familieliv.³⁸ Retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fastlægger endvidere, at der fra fødslen af et barn eksisterer et bånd mellem barnet og forældrene, som må anses for værende et familieliv efter artikel 8, uagtet om forældrene er samlevende eller ej.³⁹ Selve fødslen af et barn konstituerer altså således et menneskeretligt beskyttelsesværdigt familieliv.

³² Marianne Holdgaard Bukh, Modafhøring af vidner: menneskeretlige krav til straffeprocessen, 1998, kap. 2, punkt 3.1, afsnit 1

³³ Marianne Holdgaard Bukh, Modafhøring af vidner: menneskeretlige krav til straffeprocessen, 1998, kap. 2, punkt 2, afsnit 1

³⁴ Marianne Holdgaard Bukh, Modafhøring af vidner: menneskeretlige krav til straffeprocessen, 1998, kap. 2, punkt 2, afsnit 1

³⁵ Marianne Holdgaard Bukh, Modafhøring af vidner: menneskeretlige krav til straffeprocessen, 1998, kap. 2, punkt 2, afsnit 1

³⁶ Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, 4. udgave, 2017, side 773

³⁷ Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, 4. udgave, 2017, side 773

³⁸ Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, 4. udgave, 2017, side 786

³⁹ Berrehaab mod Holland, dom af 21.06.1988, § 21

Adoption i sig selv – når denne foregår i overensstemmelse med alle gældende lovregler herom – er ikke et brud på menneskerettighedskonventionens artikel 8 om respekt for blandt andet privatliv og familieliv. Det interessante at undersøge vil dog være, hvorvidt Menneskerettighedskonventionen alligevel kan spille en rolle i situationen, hvor der altså ikke sker en retligt gældende adoption. Dette behandles nærmere i specialets afsnit 2.2.3.

1.3.2. FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder

I henhold til kgl. resolution af 5. juli 1991, og efter at Folketinget d. 31. maj 1991 har meddelt sit samtykke dertil, har Danmark ratificeret FN-konventionen om barnets rettigheder⁴⁰ (*i det efterfølgende kaldet børnekonventionen*).

Konventionens artikel 3 foreskriver, at barnets tarv skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende barnet. Bestemmelsen binder både offentlige og private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer.⁴¹

Konventionens artikel 3, stk. 2 foreskriver endvidere, at deltagerstaterne påtager sig at sikre barnet den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for dennes trivsel, og staterne skal altså med henblik herpå træffe alle passende lovgivningsmæssige og administrative forholdsregler til sikrelsen af dette. Dette vil altså sige, at et land ved tiltrædelsen af denne konvention, forpligter sig til at indrette sin nationale lovgivning og praksis således, at landets øvrige lovgivning er forenelige med denne artikel om at sikre et barns beskyttelse og omsorg.

Om adoption hjemler børnekonventionens artikel 21, at de deltagerstater der anerkender og/eller tillader adoption, skal sikre, at barnets tarv skal være af altafgørende betydning. Endvidere skal deltagerstaterne sikre, at adoptionen af et barn kun kan godkendes af kompetente myndigheder og at personer der berøres, har meddelt deres indforståelse med adoptionen på baggrund af fornøden rådgivning.⁴² Deltagerstaterne skal samtidig tage alle passende forholdsregler, ved international adoption, for at sikre, at denne ikke fører til upassende økonomisk gevinst for dem, der har medvirket ved adoptionen.⁴³ Ligesom i henhold til Haagerkonventionen gælder disse regler selvsagt kun for offentlige myndigheder, der deltager i behandlingen af adoptionssager.

Konventionen foreskriver altså nogle generelle regler om adoption for netop også i denne situation at have fokus på barnets rettigheder. Reglerne er blandt andet nedskrevet for at sikre, at et barn først ender som adoptivbarn, hvis der ikke på anden passende måde kan drages omsorg for barnet i dets hjemland⁴⁴, og endvidere for tillige at sikre, at en eventuel adoptionssag foregår i overensstemmelse med de fastsatte minimumskrav herom.

⁴⁰ Bekendtgørelse 1992-01-16 nr. 6 af FN-konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, side 1, afsnit 1.

⁴¹ FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, art. 3

⁴² FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, art. 21, litra a

⁴³ FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, art. 21, litra d

⁴⁴ FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, art. 21, litra b

Et barns rettigheder, som fastsat i børnekonventionen, omfatter endeligt også, at deltagerstaterne skal træffe alle passende nationale, bilaterale og multilaterale forholdsregler med henblik på at forebygge bortførelse, salg af eller handel med børn til noget formål og i nogen form.⁴⁵ Dette følger således af konventionens artikel 35, som for Danmarks vedkommende har medført tiltrædelsen af en valgfri tillægsprotokol, som gennemgås nærmere nedenfor i afsnit 1.3.3.

Efter børnekonventionens artikel 35 har Danmark, som kontraherende stat, altså påtaget sig ansvaret for at sikre, at der både nationalt, bilateralt samt multilateralt udvises påpasselighed i forebyggelsen af blandt andet salg af og handel med børn. Det er ikke i konventionen specificeret hvorledes disse forholdsregler skal tages, hvorfor der ikke findes nogle minimumskrav, som skal efterleves.

1.3.3. Valgfri protokol af 25. maj 2000 til FN-konventionen om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi

Som ovennævnt har Danmark i henhold til kgl. resolution af 15. juli 2003 ratificeret den valgfrie protokol af 25. maj 2000 vedrørende blandt andet salg af børn. Ratifikationen af denne tillægsprotokol betyder, som tidligere nævnt, at denne herefter er en relevant retskilde i national ret, da den herefter er bindende for de danske domstole. Protokollen regulerer hvilke situationer, Danmark har påtaget sig at ulovliggøre på nationalt plan.

Protokollen hjemler i artikel 1, at deltagerstaterne skal forbyde salg af børn, børneprostitution og børnepornografi som fastsat i protokollen. I protokollens artikel 2, litra a fastslås definitionen af salg af børn således: *"enhver handling eller transaktion, hvormed et barn overdrages af en person eller persongruppe til en anden mod betaling eller andet vederlag"*.

Artikel 3 i protokollen foreskriver, at enhver deltagerstat skal sikre sig, at udbud, levering eller modtagelsen af et barn med henblik på seksuel udnyttelse, overdragelse af barnets organer for vindings skyld samt beskæftigelse af barnet med tvangsarbejde, skal være fuldt dækkede i landets strafferetlige lovgivning. Denne artikel er i overensstemmelse med Danmarks nationale lovgivning, hvorefter en person kan straffes for menneskehandel med fængsel indtil 10 år for disse handlinger, jf. straffelovens § 262a, stk. 2.

Det findes dog relevant at bemærke, at protokollen i artikel 3 med ordvalget *"(..)i det mindste følgende handlinger(..)"* hjemler, at disse situationer, der skal ulovliggøres, altså blot er et minimumskrav, hvorfor det står deltagerstaterne frit for at ulovliggøre flere situationer end direkte foreskrevet i artiklen. Dette kunne blandt andet være sig en straffehjemmel for handel med børn i situationer, der ikke måtte falde ind under menneskehandelsbestemmelsen. En sådan bestemmelse er dog ikke indført i dansk straffelovgivning.

Om adoption fastslår protokollen i artikel 3, stk. 5 endvidere, at deltagerstaterne skal træffe alle passende retlige og administrative forholdsregler for at sikre, at alle personer der er involveret i adoptionen af et barn, handler i overensstemmelse med de gældende internationale retsakter. Med

⁴⁵ FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, art. 35

denne sætning menes, at adoption skal ske efter de specifikke fastsatte regler herom, og at det endvidere er deltagerstatens ansvar, at dette sker i praksis. Disse folkeretlige bestemmelser er dog følgelig tilsigtet statens behandling af formelle adoptionssager, hvorfor private borgere, som muligvis måtte omgå disse regler, altså ikke derved begår brud på hverken konventioner eller protokoller.

2. Analytisk vurdering af retspraksis

Som tidligere nævnt i specialets indledning, findes der formodentlig på nuværende tidspunkt alene én enkelt dom på området, som er en byretsafgørelse. Denne dom er dog hele grunden til, at dette speciale overhovedet findes relevant, hvorfor dette afsnit dedikeres til en grundig gennemgang og analyse af den pågældende nyafsagte dom.

2.1. Gennemgang af rettens nr. K01-4710/2017

Dommen blev afsagt den 29. november 2017 af Retten i Sønderborg. Sagen omhandler et dansk ægtepar, i det efterfølgende kaldet F og M, som tog til Polen for at købe et spædbarn. Følgende nedenstående redegørelse af sagens omstændigheder, som er baseret på udskrift af dommen, er meget grundig henset til sagens karakter.⁴⁶

Sagens omstændigheder

F og M blev gift i år 2007. Parret ønskede at få børn, men grundet biologiske problemer var dette således ikke muligt. Parret overvejede efterfølgende at adoptere, men da F, af blandt andet sin læge, havde fået at vide, at dette ikke kunne lade sig gøre grundet sin borderlinetypediagnose, søgte parret aldrig om adoption. Derefter overvejede F og M ganske kort at søge efter en rugemor, men da både Fs ægkvalitet og Ms sædkvalitet altså ikke var optimale, var dette heller ikke en reel mulighed for parret.

Herefter begyndte F og M at overveje, hvorvidt de kunne få et barn uden at være biologisk knyttet til det. Parret blev medlemmer af en facebookgruppe, hvori de tilegnede sig yderlige informationer. Blandt andet blev parret gjort opmærksomme på et site kaldet "www.wewoman.com", hvorpå man kunne komme i kontakt med kvinder, der var villige til at bortadoptere deres nyfødte eller endnu ufødte børn. Parret indrykkede i år 2013 en annonce på sitet, hvori de blandt andet skrev, at de foretrak kontakt med en gravid kvinde eller en kvinde med et nyfødt barn. Dette, udtalte parret til retten, var fordi, at de gerne ville have oplevelsen af at følge graviditeten eller at få barnet som helt spæd.

I oktober eller november 2013 blev parret kontaktet af K, der er det pågældende polske barns biologiske moder. K sendte en mail til parret, hvori hun skrev, at hun var gravid, og ikke kunne tage vare på barnet, hvorfor hun ledte efter en familie til ham. På dette tidspunkt var K tre måneder henne i sin graviditet. K fortalte samtidig til parret, at hun havde en gæld, som de skulle dække, såfremt de skulle have hendes barn. Parret forklarer, at K herefter forlangte 5.000 eller 50.000 zloty. Parret afviste dog at betale dette beløb med begrundelsen, at de slet ikke havde råd. F og M fortalte

⁴⁶ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 177-179

da K, at de kunne gå med til at dække omkostningerne til hospital, medicin, husleje og såfremt hun skulle mangle noget efter fødslen. Efter dette hørte de ikke fra K i næsten 2 måneder.

Pludselig modtog parret dog en e-mail, hvori K forklarede, at hun havde tænkt over situationen, og at hun ville kunne gå med til et beløb på 750 euro for barnet. K skulle på daværende tidspunkt have penge til medicin og vitaminer, hvorfor F og M overførte 250 euro til hende. Resten af beløbet skulle K have, når parret skulle hente barnet. Parret holdt efterfølgende kontakt med K løbende inden fødslen, og besøgte hende første gang i Polen i midten af februar 2014. Aftalen var, at K skulle skrive til dem, når hun skulle føde.

I starten af år 2014 kontaktede F Statsamtet i Aabenraa for at få at vide, hvorledes parret kunne få barnet ind i landet. F oplyser, at ingen kunne fortælle hende noget, og at de personer, hun skulle tale med enten sad i møde eller bare ikke havde tid til at tale med hende. F forklarer endvidere, at hun oplyste overfor Statsamtet, at parret havde kontakt med en kvinde, som gerne ville bortadoptere sit barn til dem, og hun forespurgte da oplysninger om, hvorledes de kunne få et CPR-nummer til barnet, og om hvorvidt de bare kunne hente ham. F fik ingen hjælp, og ringede ikke efterfølgende andre steder hen. Parret fortæller til retten, at de ikke havde nogen mistanke om, at det kunne være ulovligt, det de foretog sig.

Barnet blev født den 2. april 2014, hvorefter K kontaktede parret, og de rejste til Polen. Parterne mødtes på en café, hvor de gav K de resterende 500 euro samt en sportstaske med mad og tøj. Parret fik herefter overrakt den da to dage gamle dreng.

Da parret var kommet hjem til Danmark, spurgte de sig til råds i en facebookgruppe angående anskaffelse af et CPR-nummer til barnet. Parret forklarede i denne gruppe, at de ikke kunne få hjælp fra Statsamtet, og et andet medlem svarede, at de bare skulle fortælle, at det var F, der havde født barnet i Holland. På denne måde var det nemmere at få en hollandsk fødselsattest, og dermed at få et dansk CPR-nummer.

M rettede herefter henvendelse til de hollandske myndigheder, som henviste ham til sin fødselskommune. Da M efterfølgende skulle til sin bedstemoders begravelse i Holland, tog han kontakt til kommunen, og fik en fødselsattest dateret den 14. april 2014. Dagen efter hos kommunen underskrev F en anmeldelse om indrejse, hvori hun oplyste, at barnet var født af hende i Holland. Den 16. april 2014 tildelte Tønder kommune, på baggrund af disse oplysninger, barnet et CPR-nummer.

F og M udtaler endvidere, at de straks efter hjemkomsten fik kontakt med en sundhedsplejerske, og at barnet fik de tilsyn, han skulle have. Det oplyses tillige, at parrets nuværende kommune i Thisted skriver til barnets børnehave hver sjette måned, og at han stortrives og har det godt.

Påstande

F og M blev tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 163, hvilket i anklageskriftet havde følgende ordlyd "(F og M) er tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 163 ved den 15. april 2014 overfor Tønder kommune(..) i forening at have afgivet en skriftlig, urigtig erklæring til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige, idet de i forbindelse med en anmodning om registrering i Folkeregistret i strid med sandheden oplyste, at F den 2. april 2014 havde født parrets fælles søn i Holland, selv om barnet rettelig var født i Polen af en kvinde ved navn K".⁴⁷ Endvidere fremførte anklagemyndigheden tiltale for overtrædelse af adoptionslovens § 33, stk. 2. Dette forhold blev i anklageskriftet formuleret således "ved forud for den 2. april 2014 i forening at have annonceret på flere forskellige internetsider med henblik på at få kontakt med en kvinde, der mod betaling ville føde og bortadoptere et barn til de tiltalte, hvilken kontakt lykkedes idet de tiltalte fik kontakt med K, der efterfølgende mod et beløb på 750 euro overlod sit barn til de tiltalte".⁴⁸

Anklagemyndigheden nedlagde påstand om domfældelse efter anklageskriftet med en betinget sanktion med vilkår om samfundstjeneste. F erkendte sig skyldig i forholdet om overtrædelse af straffelovens § 163, men nægtede sig skyldig i at have overtrådt adoptionslovens § 33, stk. 2. M nægtede sig skyldig i samtlige forhold.⁴⁹

Rettens begrundelse

Vedrørende forholdet om overtrædelse af straffelovens § 163 fandtes F ved sin erkendelse, sammenholdt med sagens oplysninger i øvrigt, skyldig efter anklageskriftet. M fandtes skyldig i medvirken til overtrædelse af straffelovens § 163, da han i Holland havde fået udstedt en fødselsattest i strid med sandheden.⁵⁰ Begge parter blev for dette forhold straffet med fængsel i 20 dage. Straffen skulle dog ikke fuldbyrdes, såfremt parterne måtte overholde følgende betingelser, som fastsat i dommen – at de tiltalte ikke må begå noget strafbart i en prøvetid 1 år fra endelig dom, at de tiltalte skal udføre ulønnet samfundstjeneste, samt at de tiltalte skal være under tilsyn af Kriminalforsorgen.⁵¹ Disse betingelser fastsættes efter straffelovens § 62 og 63, jf. § 56, stk. 1. Parterne blev herunder hver idømt 40 timers samfundstjeneste.⁵²

Om forholdet vedrørende overtrædelse af adoptionslovens § 33, stk. 2, efter hvilken, det er strafbart at annoncere for at opnå forbindelse til en surrogatmoder, fandt retten, at det afgørende for, hvorvidt der er tale om et surrogatmoderskab eller ej er, hvorvidt aftalen er indgået inden surrogatmoderen bliver gravid.⁵³ Retten finder da, på baggrund af at parrets annonce på internettet havde følgende ordlyd oversat til dansk: "På udkig efter at adoptere en baby. Vi foretrækker en nyfødt eller (kontakt med) en gravid kvinde, som af ukendte årsager, ikke kan beholde sit ufødte barn", at anklagemyndigheden ikke havde ført tilstrækkeligt bevis for, at de tiltalte annoncerede efter en surrogatmor, hvorfor parret således frifandtes for dette forhold.⁵⁴

⁴⁷ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 177

⁴⁸ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 177

⁴⁹ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 177

⁵⁰ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 180, afsnit 1-4.

⁵¹ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 181

⁵² Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 177

⁵³ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 180, afsnit 8.

⁵⁴ Dom afsagt d. 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017, side 180, afsnit 9.

2.2. Omgåelse af adoptionsreglerne

I dette afsnit analyseres blandt andet byretsdommen med henblik på at klarlægge retstilstanden på området. Det, der særligt findes relevant i henhold til specialets emne, er at anklagemyndigheden netop ikke rejste tiltale for det faktum, at F og M omgik adoptionsloven, og altså derved fremskaffede sig et barn ad private kanaler. Anklagemyndigheden fremsatte alene en påstand om overtrædelse af adoptionslovens regler om surrogatmoderskab, hvilket retten ikke fandt at måtte være relevant i henhold til den givne situation.

Henset til emnet og formålet med dette speciale, foretages der i dette afsnit – udover selve domsanalysen af byretsdommen – derfor en vurdering af netop dette grundlæggende element om omgåelse af adoptionsloven i søgen efter at finde svar på spørgsmålet om, hvorvidt det således i Danmark er lovligt at købe børn.

2.2.1. Er køb af et barn og adoption det samme?

Reglerne på området for adoption er omfattende – både nationalt og internationalt. Det der derfor findes relevant at undersøge, er hvorvidt et køb af et barn og en retlig adoption kan sidestilles, og altså dermed skal behandles efter samme lovregler.

Efter adoptionslovens regler skal en adoption, for at være lovlig og dermed gyldig, blandt andet være bevilliget af en kompetent myndighed og parterne, der ønsker at adoptere, skal være godkendte som adoptanter. Disse betingelser følger af adoptionslovens §§ 1, stk. 1 og 4a, stk. 1. I den nærværende situation er ingen af disse lovregler opfyldt, og selve adoptionen er altså foregået udenom myndighederne. Som ovennævnt i afsnit 1.1.2 er det i adoptionsbekendtgørelsens § 45 gjort muligt for Ankestyrelsen at tillade, at en ansøger, som ikke er tilmeldt en formidlende organisation, kan adoptere et udenlandsk barn. Denne godkendelse har det danske par i byretsdommen endvidere heller ikke søgt at opnå. Adoptionslovens § 28 fastslår endvidere, at de, der har bopæl her i landet, kun kan adoptere efter de fastsatte regler i adoptionsloven, hvilket altså dermed gør lovens regler præceptive. Det må derfor konkluderes, at en adoption udenom lovens regler, altså må være ulovlig og som en følge deraf ugyldig.

Så hvilke konsekvenser har det, at det pågældende køb af et barn ikke findes at være en lovlig og anerkendt adoption? Hvis man kigger på adoptionslovens straffebestemmelser fylder disse ikke meget. Adoptionslovens § 34 hjemler, at man ved tilsidesættelse af § 30, stk. 1 eller § 30c, eller ved overtrædelse af §§ 31, 32 og 33 kan straffes med bøde eller fængsel indtil fire måneder. Det er dog kun de nævnte paragraffer, som er tillagt en egentlig straf, hvorfor en overtrædelse af adoptionslovens øvrige bestemmelser reelt ikke kan medføre straf – *i overensstemmelse med legalitetsprincippet i dansk ret* – men adoptionen vil fortsat dog ikke kunne anerkendes af myndighederne. Problemer, som kan følge deraf, er blandt andet netop, som parret kom ud for i dommen, tilegnelse af CPR-nummer og en eventuel opholdstilladelse til barnet.

I en anden dom, som er beskrevet i betænkning nr. 1053, fik en enlig 57-årig kvinde i 1977 afslag på godkendelse som adoptant til to udenlandske børn. I 1978 hjemtog hun dog til Danmark disse børn uden forudgående tilladelse hertil. Efter henstilling fra Folketingets Ombudsmand blev sagen i 1978

taget op til behandling, men adoptionssamrådet afslog endnu en gang at godkende ansøgeren som adoptant, hvilket adoptionsnævnet stadfæstede, ligesom justitsministeriet i 1979 afslog tilladelse til adoption uden godkendelse. Sagen blev behandlet igen senere i 1979, hvor samråd og adoptionsnævn fastholdt afslaget. I december 1979 meddelte adoptionsnævnet dog sin godkendelse af ansøgeren under hensyn til den umulige situation, som børnene var blevet bragt i⁵⁵.

Denne dom tydeliggør problematikken ved, at der i sager hvor problemet er, at adoptanten – *eller adoptanterne* – handler udenom adoptionslovens fastsatte regler, ikke eksisterer en hjemmel for myndighederne til netop at kunne straffe dette forhold. I sagen fra 1977 er det tydeligt, at adoptionsmyndighederne ikke har ment, at kvinden burde godkendes som adoptant, men i sidste ende har de dog måtte opgive at fastholde dette, da det dog nok – *grundet omstændighederne* – uanset har været til barnets bedste, at kvinden fik lov at adoptere børnene. I både denne sag, og i sagen om køb af den polske baby, har de pågældende børn opholdt sig hos ”adoptanterne” i længere tid, hvorfor det derfor findes vanskeligt at skulle omplacere dem – og nok tvivlsomt ville være til barnets bedste, såfremt barnet i øvrigt trives.

Det kan altså ud fra ovenstående konkluderes, at retsvirkningerne af at undlade at følge lovreglerne om bevilling og godkendelse som adoptant efter adoptionslovens §§ 1, stk. 1 og 4a, stk. 1, i praksis ikke har en reel betydning, når overtrædelserne opdages relativt sent, og såfremt barnet i øvrigt trives. I disse situationer vil hensynet til barnet trumfe det faktum, at der er sket en ulovlig adoption, og selve adoptionsforholdet kan endda retliggøres efterfølgende, som i sagen om den 57-årige kvinde.

Det skal dog endnu en gang gøres klart, at privat handel med børn og adoption ikke kan sidestilles. Ved køb af et barn udenom myndighederne sker der netop ikke en adoption. Situationen vil således ikke ske igennem de fastsatte procedurer, og forældrene vil ikke igennem en adoption blive retlige forældre til barnet. I stedet må og skal forældrene lyve om, hvorledes de har fremskaffet sig barnet. I sagen om den polske baby foregik det således, at parret afgav en skriftlig, urigtig erklæring om, at den danske kvinde selv havde født barnet.

I Danmark hjemler børnelovens § 30, at den kvinde, som føder et barn, anses for at være mor til barnet. Dette gælder altså uanset om det æg, barnet er udviklet fra, stammer fra kvinden selv eller er doneret til hende⁵⁶. Dette medfører i praksis, at aftaler om surrogatmoderskab ikke er gyldige efter dansk ret. I TFA 2014.96 udtaler Ankestyrelsen endvidere, at det strider i mod fundamental dansk retsopfattelse (*ordre public*) såfremt en kvinde, der indgår i en aftale om surrogatmoderskab, ville kunne blive registreret som retlig mor. En kvinde der lader sit æg opsætte i en surrogatmoders livmoder, kan altså ikke på denne baggrund påberåbe sig moderskabet til barnet⁵⁷.

Dette viser altså, hvordan det i Danmark ikke er muligt at opnå anerkendelse som retlig mor til et barn, når barnet ikke er født af den pågældende kvinde selv. Dette gælder endda selvom kvinden er den biologiske moder til barnet. Denne bestemmelse medfører, at det således kun er muligt – *for en kvinde i hvert fald* – at blive retlig forælder til et barn uden selv at føde det, når enten dette sker ved en godkendt adoption eller – *som det skete i byretsdommen* – ved at lyve om de egentlige

⁵⁵ Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling, side 44, afsnit 172, sag nr. 2.

⁵⁶ Karnovs kommentar til børnelovens § 30

⁵⁷ TFA 2014.96, afsnit 9.

omstændigheder ved barnets fødsel.

Det kan derfor konkluderes, at uanset at det ikke er gjort strafbart efter dansk lovgivning at købe et barn, er det dog stadig en praksis – *hvorefter et par kan få et barn til Danmark, som de ikke har adopteret lovligt* – der kræver ulovlige handlinger at gennemføre. Det er således nødvendigt at give urigtige oplysninger til myndighederne, for at begge forældre kan blive anerkendt som retlige forældre til barnet, og dette forhold kan altså medføre en straf. Dette ses netop i sagen om det danske par, der altså begge blev straffet for overtrædelse af straffelovens § 163 ved at afgive en skriftlig, urigtig erklæring til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige.

2.2.2. Sker der konventionsbrud ved at denne praksis finder sted?

I specialets første afsnit blev der gjort rede for de internationalt gældende konventioner på området for adoption. Det vil således herefter forsøges klargjort, hvorvidt der i situationen, hvor der sker en privat handel med børn, sker en overtrædelse af disse folkeretligt bindende konventioner.

Det konkluderes i ovenstående afsnit 2.2.1, at privat handel med børn og adoption ikke kan sidestilles, og at en konsekvens deraf er, at de ellers omfattende nationale og internationale regler således ikke kan finde anvendelse i situationen.

Lovreglerne for adoption er netop udarbejdet således, at det er myndighederne, der har til formål at opfylde disse, da det altså er dem, der har fået tildelt kompetence til at agere som adoptionsmyndighed. Det findes dog relevant i forbindelse hermed at undersøge, hvorledes Danmarks centralmyndighed i forbindelse med adoption, har opfyldt de konventionshjemlede forpligtelser til fulde.

Af Haagerkonventionens art. 6, stk. 1 følger, at enhver kontraherende stat skal udpege en centralmyndighed til at opfylde de forpligtelser, som pålægges af konventionen. I Danmark er Ankestyrelsen udpeget som centralmyndighed, og har dermed blandt andet til opgave, efter Haagerkonventionens artikel 8, at tage alle passende forholdsregler for at hindre utilbørlig økonomisk eller anden form for vinding i forbindelse med en adoption, og for at afværge enhver praksis, der er i strid med konventionens formål. Formålene med konventionen er nedskrevet i artikel 1, og vedrører som det første, at de kontraherende stater skal opstille garantier for at sikre, at internationale adoptioner finder sted til barnets bedste og med respekt for de grundlæggende rettigheder, som de er anerkendt i international ret. Endvidere er det fastsat som et formål, at der skal indføres et samarbejdssystem mellem de kontraherende stater med henblik på at sikre overholdelsen af ovenstående garantier og herved hindre, blandt andet, salg af eller handel med børn.⁵⁸

Centralmyndigheden har endvidere til ansvar at opstille garantier for at afværge, at Danmark ikke i praksis handler i strid med konventionens formål. Dette følger ligeledes af konventionens artikel 8. Det er dog ikke nærmere hjemlet, hvorledes disse garantier i praksis skal opstilles. Ved en fortolkning af selve ordlyden, og særligt ved ordvalget "garanti", må det dog antages, at det skal

⁵⁸ Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, art. 1(b).

forstås således, at centralmyndigheden skal tilsikre – *eller give løfte om* – at hindre eventuelle konventionsstridende praksisser.

Selve centralmyndighedens forpligtelser er nedskrevet i Haagerkonventionens kapitel III og IV, dog er der ingen steder i konventionen nedskrevet nogen former for straffebestemmelser i forbindelse med centralmyndighedens ansvar. I henhold til den i specialet omhandlende dom oplyste den danske kvinde i retten, at hun havde forsøgt at få hjælp hos Statsamtet, og at hun i den forbindelse endda havde oplyst om, at hun havde kontakt med en kvinde, som gerne ville bortadoptere sit barn til hende. Denne oplysning burde Statsamtet have reageret på efter Haagerkonventionens artikel 33, i hvilken enhver kompetent myndighed, der konstaterer, at der er en alvorlig risiko for, at en bestemmelse i konventionen ikke bliver overholdt, straks skal underrette centralmyndigheden herom. Centralmyndigheden har herefter ansvaret for, at der træffes de nødvendige foranstaltninger.⁵⁹

Det danske par i byretsdommen oplyste endvidere i retten, at de ikke havde mistanke om, at det de foretog sig kunne være ulovligt. Såfremt Statsamtet havde gjort parret opmærksomme på reglerne fastsat både nationalt og internationalt vedrørende adoption, og efterfølgende havde underrettet Ankestyrelsen om risikoen for, at disse ikke ville blive overholdt af det pågældende par, kunne den foreliggende situation muligvis være undgået. En anden relevant overvejelse er tilmed, at Ankestyrelsen, som centralmyndighed med det ansvar, der herefter følger, efter en sådan henvendelse fra Statsamtet, da efterfølgende ville have været oplyst om, at denne praksis fandt sted. Det fremkommer dog usandsynligt, at centralmyndigheden ikke allerede måtte besidde denne viden, hvorfor det kan undre, at der således ikke er opstillet garantier for at sikre, at denne konventionsstridende praksis ikke kan finde sted uden straf.

Endnu et af formålene med Haagerkonventionen er fastlagt i artikel 1a. Denne hjemler, som tidligere nævnt, at de kontraherende stater skal opstille garantier for at sikre, at internationale adoptioner finder sted til barnets bedste og med respekt for de grundlæggende rettigheder, som de er anerkendt i international ret. Denne bestemmelse henvender sig til de myndigheder, der agerer i adoptionsprocessen, og som netop ikke spiller en rolle, når der forekommer en privat handel med børn. Der kan derfor ikke siges at være sket en overtrædelse af denne bestemmelse, da den netop kun knytter sig til myndighedsgodkendte og retlige adoptioner.

Et andet formål med Haagerkonventionen er hjemlet i artikel 1b. Efter denne bestemmelse har konventionen til formål at indføre et samarbejdssystem mellem de kontraherende stater med henblik på at hindre – *blandt andet* – salg af eller handel med børn. Det fremgår således direkte af konventionens formål, at situationer, som denne, der foregik i den danske byretsdom, er en praksis, der søges forhindres. Der er dog ikke i konventionen nævnt nogle konkrete former for foranstaltninger, der måtte skulle tages i denne forbindelse, hvorfor det således ikke er muligt at konkludere, at der herved er sket en overtrædelse af konventionen. Det kan dog konkluderes, at det nævnte samarbejdssystem mellem de kontraherende stater, altså ikke har formålet at hindre salg af eller handel med børn i praksis, eftersom den pågældende dom netop viser, at denne ellers uønskelige adfærd altså finder sted.

⁵⁹ Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, art. 33, 2. pkt.

2.2.3. Hvorledes kan menneskeretten påvirke området for privat handel med børn?

Af Menneskerettighedskonventionens artikel 1 fremgår det eksplicit, at det er selve staterne – ”*de høje kontraherende parter*” – der skal sikre enhver person de rettigheder og friheder, som nævnt i konventionen. Med dette menes, at det er staten (*enhver offentlig myndighed*), som er forpligtet af konventionen, og dermed at private altså ikke kan gøres ansvarlige for krænkelse af menneskerettighederne.⁶⁰ I problemstillingen vedrørende køb og salg af børn udenom adoptionsmyndighederne, er der netop ingen offentlige myndigheder indblandet, hvorfor disse følgelig ikke kan have begået en krænkelse.

I forhold til Menneskerettighedskonventionens artikel 8 om retten til privatliv og familieliv, er det dog i en udtalelse fra Familieretskontoret ved Social- og Indenrigsministeriet til Folketingets Ombudsmand beskrevet, at ”*retten for forældre, der har givet et informeret samtykke til bortadoption af et barn, til at opretholde kontakt (familieliv) med barnet er muligvis kun beskyttet i særlige situationer, eksempelvis hvor forældrene er blevet presset eller forledt til at give samtykket, eller hvor de ikke har forstået rækkevidden af deres samtykke*”.⁶¹ Det skal dog i relation hertil nævnes, at det i udtalelsen fra Familieretskontoret er beskrevet, at denne udtalelse har henblik på situationen, i hvilken adoptivbarnet er blevet adopteret i så sen en alder, at barnet har haft et familieliv med sine oprindelige forældre inden adoptionen.⁶² I ovenstående afsnit 1.3.1 er det dog beskrevet, at retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fastlægger, at der allerede fra fødslen af et barn eksisterer et bånd mellem barnet og forældrene, som må anses for værende et familieliv efter artikel 8.⁶³ Det kan derfor undre, at Familieretskontoret skelner mellem forudgående familieliv grundet en sen adoptionsalder, når selve fødslen af et barn altså konstituerer et menneskeretligt beskyttelsesværdigt familieliv.

Det er i udtalelsen beskrevet, at en opretholdelse af kontakt med den biologiske familie kan ske i særlige situationer, herunder når der foreligger problemer vedrørende samtykket til adoptionen. Ved en privat handel af et barn sker der ikke en retlig adoption, omend problemerne omkring samtykke fremstår særdeles relevante i henhold hertil.

Vedrørende samtykke i en privat handel med børn findes der altså ingen kontrol med, hvorledes dette samtykke er afgivet – eller om det overhovedet er afgivet. I den danske byretsdom vedrørende købet af den polske baby er det ikke i dommen oplyst, hvorvidt der fandtes et skriftlig samtykke fra den polske moder, hvorfor det antages, at en sådan skriftlig erklæring om den biologiske moders frasigelse af forældremyndigheden over barnet, således ikke var udarbejdet af parterne. Dette medfører, at der bevismæssigt intet ligger til grund, som kan understøtte det faktum, at den polske kvinde frivilligt og efter eget ønske, måtte have solgt sit barn. Problemerne omkring samtykke fremstår således særdeles relevante i situationen vedrørende handel med børn, hvorfor det antages, at konventionen af disse hensyn muligvis kunne have en betydning tillige i en sådan problemstilling.

Det kan således konkluderes, at der ved privat handel med børn altså ikke sker en reel overtrædelse

⁶⁰ Jens Elo Rytter, Individets grundlæggende rettigheder, side 68, afsnit 2.

⁶¹ Udtalelse om adoptivforældrenes ret til at regulere deres adoptivbarns kontakt til dets oprindelige (biologiske) forældre, journalnummer 2012-629-00061, af d. 15.03.2013, side 6, afsnit 7

⁶² Udtalelse om adoptivforældrenes ret til at regulere deres adoptivbarns kontakt til dets oprindelige (biologiske) forældre, journalnummer 2012-629-00061, af d. 15.03.2013, side 1, afsnit 1

⁶³ Berrehaab mod Holland, dom af 21.06.1988, § 21

af Menneskerettighedskonventionen, men at det må formodes, at konventionen alligevel – *muligvis* – kan spille en rolle, såfremt de biologiske forældre, eller barnet selv, ønsker at genetablere kontakten. Denne konklusion er baseret på ovennævnte udtalelse fra Familieretskontoret, da det i skrivende stund ikke har været muligt at finde retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende dette forhold. Dette bevirker endvidere også, at det således ikke er muligt med sikkerhed at fastslå, hvilke konsekvenser, det ville medføre, såfremt denne ret til at opretholde kontakt måtte blive tildelt forældrene. Ville det medføre at de biologiske forældre ville få tildelt samvær med barnet? Og i så fald hvor meget og under hvilke præmisser? Eller kunne det tænkes, at denne hjemmel til at opretholde familielivet måtte række så langt, at der i situationen, hvor der jo egentlig ikke er givet et retligt bindende samtykke efter adoptionsreglerne, kunne ske en tilbageførsel af forældremyndigheden til de biologiske – og egentlig retlige – forældre? Retstilstanden på dette område er altså i praksis uprøvet, og må derfor konkluderes til fortsat at være ukendt.

Den Europæiske Menneskerettighedskonventionen er dog ikke den eneste retskilde indenfor menneskeretten. Danmark har endvidere tiltrådt FN's børnekonvention, som netop har til formål at sikre børns særlige rettigheder, beskyttelse og omsorg.⁶⁴

Ifølge FNs børnekonventions artikel 35 skal deltagerstaterne træffe alle passende nationale, bilaterale og multilaterale forholdsregler med henblik på at forebygge bortførelse, salg af eller handel med børn til noget formål og i nogen form. Denne bestemmelse førte til at Danmark tiltrådte den valgfrie tillægsprotokol vedrørende (*blandt andet*) salg af børn (*se afsnit 1.3.3*). Protokollen hjemler i artikel 1, at deltagerstaterne skal forbyde salg af børn, børneprostitution og børnepornografi som fastsat i protokollen, og at definitionen af salg af børn lyder således: "*enhver handling eller transaktion, hvormed et barn overdrages af en person eller persongruppe til en anden mod betaling eller andet vederlag*".⁶⁵

Ud fra den ovenstående definition på salg af børn, kan det undre, at Danmarks nationale straffelovgivning kun har ulovliggjort menneskehandel efter straffelovens § 262a. En bestemmelse, som altså kun kan bruges i tilfælde, hvor selve erhvervelsen af et menneske sker med henblik på udnyttelse af den pågældende (*som i dette tilfælde ville være barnet*) ved prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film, forestilling med pornografisk optræden, tvangsarbejde, slaveri eller slaverilignende forhold, strafbare handlinger eller fjernelse af organer. Situationen, der er fokus på i dette speciale, er den, hvor selve købet af barnet sker med henblik på, at de, der erhverver barnet, ønsker at blive forældre. Et sådant tilfælde vil altså ikke kunne falde ind under bestemmelsen om menneskehandel i straffeloven, hvilken ellers er den eneste lovhjemmel, der findes at kunne bære situationen omkring handel med mennesker (*og altså herunder tillige børn*).

Det findes således sandsynliggjort, at Danmark ved ikke at forbyde salg af børn, som det ellers er foreskrevet i den valgfrie tillægsprotokol til FN's Børnekonventions artikel 1, hermed ikke har formået at opfylde sine forpligtelser tilstrækkeligt, hvorfor det må antages, at der som en følge deraf, må foreligge et brud på denne protokol.

⁶⁴ FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, præambel

⁶⁵ Valgfri protokol af 25. maj 2000 til FN-konvention om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi artikel 2, litra a

2.3. Dommens præjudikatværdi

Som tidligere nævnt findes der formodentlig ikke andre domme på området end den behandlede dom afsagt den 29. november 2017 af Retten i Sønderborg. Det findes derfor relevant at undersøge, hvilken præjudikatværdi denne dom således kan tillægges. I en sådan bedømmelse kan adskillige momenter have betydning, hvilket behandles i det følgende afsnit.

Retsinstanserne i Danmark er hierarkisk inddelt. Dette medfører, at domme afsagt af Højesteret vil tillægges højest værdi, hvorefter landsretten og til sidst byrettens domme tillægges betydning. Såfremt et område er rigt på retspraksis, vil det derfor hverken findes nødvendigt eller relevant at kigge på byretsdomme, så snart højere instanser har afsagt lignende domme.

Dommen, der er behandlet i dette speciale, er afsagt i Sønderborg Byret. Der findes dog i skrivende stund ikke andet retspraksis på området for handel med børn indenfor dansk ret, hvorfor hierarkisk højere rangeret retspraksis derfor ikke kan inddrages.

En doms alder kan tillige tillægges stor relevans, når der ses på en doms præjudikatværdi. Det juridiske område er et område med stor foranderlighed, hvilket kan medføre, at ældre retspraksis i nogle tilfælde altså dermed kan miste sin relevans. Hvis en dom således er afsagt for flere år siden, kan det altså i visse tilfælde tænkes, at retsområdet har ændret sig siden da, og at dommen derfor ikke længere er relevant henset til nugældende retsregler. Endvidere kan der foreligge tilfælde, hvor retsområdet fortolkes anderledes i dag end for år tilbage, hvorfor det ikke nødvendigvis er retsreglerne, der har ændret sig, men samfundets opfattelse af disse.

Dommen fra Sønderborg Byret, som behandles i dette speciale, er afsagt den 29. november 2017. At dommen er nyligt afsagt, medfører uomtvisteligt, at den allerede derved findes mere interessant end såfremt der måtte foreligge ældre byretsdomme på området.

At en dom formodentlig er den eneste på området, som det er tilfældet med den i specialet behandlede dom, fortæller, at retsområdet er ganske ukendt. Højesteret har, som landets øverste domstol, blandt andet til opgave at afklare eventuel tvivl om retstilstandene i dansk ret. At der således ikke er afsagt en Højesteretsdom på området for handel med børn, kan derfor efterlade tvivl om, hvorvidt retstilstanden da egentlig er klarlagt, og hvorvidt det, som en følge deraf, overhovedet er muligt at kommentere på, hvorvidt den behandlede dom således er retvisende for området eller ej.

Efter ovenstående analytiske behandling af byretsdommen i specialets afsnit to, findes det dog klargjort, at dommen sandsynligvis ikke havde ført til et andet resultat ud fra de nationale gældende lovregler. Der findes simpelthen ikke en lovhjemmel i dansk ret, der direkte ulovliggør køb af børn – så længe denne handel altså ikke sker med de formål, der er opstillet i straffeloven omkring menneskehandel.

2.4. Sammenfatning

I specialets afsnit to konkluderes, at privat handel med børn og adoption ikke kan sidestilles. Efter adoptionslovens § 28 er det fastsat, at de, der har bopæl her i landet, kun kan adoptere efter reglerne i adoptionsloven, hvilket altså dermed gør lovgivningen præceptiv. Det konkluderes derfor, at en adoption udenom lovens regler, altså må være ulovlig, og som en følge deraf ugyldig.

Ved køb af et barn udenom myndighederne, sker der altså ikke en retlig adoption. Situationen vil således ikke ske igennem de fastsatte procedurer herom, og forældrene vil ikke igennem en adoption opnå det retlige forældreskab over barnet. I stedet må og skal forældrene lyve om, hvorledes de har fremskaffet sig barnet. I sagen om den polske baby foregik det således, at parret afgav en skriftlig, urigtig erklæring om, at den danske kvinde selv havde født barnet i Holland. Denne handling er dog strafbar efter straffelovens § 163.

Specialet konkluderer således, at det i Danmark ikke er strafbart at købe et barn, men i praksis kræver det dog, at der udføres strafbare handlinger for at opnå et retligt forældreskab over barnet – i hvertfald for kvinder. Dette er grundet bestemmelsen i børnelovens § 30, efter hvilken det er fastsat, at det er den kvinde, der føder et barn, som vil blive anset for at være moderen.

Endvidere kan det i ovenstående afsnit to konkluderes, at der ved privat handel med børn ikke sker en reel overtrædelse af Menneskerettighedskonventionen. Det antages dog, at konventionen alligevel – *muligvis* – kan spille en rolle. Denne konklusion er alene baseret på en udtalelse fra Familieretskontoret, og det er således ikke muligt med sikkerhed at fastslå, hvilke konsekvenser, dette ville medføre i praksis.

Udover Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er FN's Børnekonvention tillige gennemgået i specialets afsnit to. I en tillægsprotokol til Børnekonventionen har Danmark forpligtet sig til blandt andet at forbyde salg af børn. Da der i dansk ret ikke findes en sådan hjemmel, antages det i specialet, at der som en følge deraf, må foreligge et brud på denne protokol.

Slutteligt behandler specialets afsnit to spørgsmålet om den danske byretsdoms præjudikatværdi. Det konkluderes således, at det faktum, at der ikke er afsagt en Højesteretsdom på området for handel med børn, efterlader tvivl om, hvorvidt retstilstanden på området da måtte være klarlagt. Det konkluderes dog at den afsagte dom formodentlig må anses som værende retvisende for området, da det netop i dette afsnit tillige er klarlagt, at der netop ikke findes en lovhjemmel i dansk ret, der gør det strafbart at købe børn, og derved omgå adoptionsreglerne.

3. Aftalens gyldighed

I ovenstående afsnit to er byretsdommen om købet af den polske baby behandlet analytisk med henblik på at undersøge, hvorvidt der i situationen, kunne forefindes strafferetlige konsekvenser for denne handling. Dette afsnit vil i forlængelse heraf, forsøge at klarlægge, hvorvidt selve den privatretlige aftale om at sælge og købe et barn findes at være gyldig efter dansk ret. For at undersøge dette, findes det derfor relevant at se nærmere på Danske Lov samt aftalelovens bestemmelser vedrørende kontraktens gyldighed.

For at en aftale kan anses som værende omfattet af den privatretlige regulering på formuerettens område, skal det dog i teorien først og fremmest klarlægges, hvorvidt en aftale om køb af et barn kan antages at være en formueretlig aftale. Ussing behandler i litteraturen aftalelovens rammer, og udtaler i forbindelse dermed, at retshandler, der beherskes af grundsætninger, der præges af ikke-økonomiske hensyn falder udenfor aftalelovens rammer – dette være sig offentligretlige retshandler, testamenter og familieretlige retshandler – også selvom disse angår formuegoder.⁶⁶

Hvorvidt en aftale vedrørende handel med et barn er en egentlig formueretlig aftale, findes ikke at kunne klarlægges med sikkerhed, dog vil dette afsnit alligevel behandle reglerne på formuerettens område, da disse lovregler vist nok kan anvendes analogt på ikke-formueretlige aftaler alligevel.⁶⁷

En aftale kan siges at bestå af viljeserklæringer, som to eller flere personer afgiver indbyrdes, og hvoraf mindst en erklæring er et løfte, som har karakter af et tilbud.⁶⁸ En viljeserklæring kan blandt andet være et løfte – eksempelvis et løfte om at sælge sit barn for en vis pris. Gyldige løfter får således retsvirkning som en bindende erklæring, når denne er kommet til modtagerens kundskab.⁶⁹ Et løfte er dog kun gyldigt, såfremt løftegiveren er retligt forpligtet til at opfylde løftet – enten in natura eller ved betaling af en erstatning.⁷⁰ Løfter, der således ikke har disse retlige virkninger, er altså ugyldige.⁷¹

I en aftale vedrørende køb af et barn vil der – *under alle omstændigheder* – foreligge en reel aftale. Dette afsnit vil således undersøge, hvorvidt denne aftale, efter danske formueretlige regler, er gyldig, og såfremt den ikke er, hvilke konsekvenser dette da måtte medføre.

3.1. Danske Lov

Danske Lov 5-1-1 og 5-1-2 udgør en væsentlig del af det ulovbestemte og fundamentale formueretlige princip i dansk ret om aftalefrihed.⁷² Det følger således af disse bestemmelser, at en fysisk og myndig person frit kan forpligte sig ved aftaler – dog så længe disse ikke findes at være i

⁶⁶ Henry Ussing, Aftaler på formuerettens område, 1984, side 5

⁶⁷ Henry Ussing, Aftaler på formuerettens område, 1984, side 6

⁶⁸ Karnovs noter til Aftaleloven

⁶⁹ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 129

⁷⁰ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 129

⁷¹ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 129

⁷² Karnovs noter om Danske Lov 5-1-2, kommenteret af Peter Mortensen, professor, dr. jur, Københavns Universitet

strid med lov eller ærbarhed.⁷³ Danske Lov 5-1-2 har således følgende ordlyd: *"Alle Contracter, som frivilligen gjøris af dennem, der ere Myndige, og komne til deris Lavalder, være sig Kiøb, Sal, Gave, Mageskifte, Pant, Laan, Leje, Forpligter, Forløfter og andet, ved hvad Navn det nævnis kand, som ikke er imod Loven, eller Ærbarhed, skulle holdis i alle deris Ord og Puncter, saa som de indgangne ere."*

I henhold til Danske Lov 5-1-2 er der flere scenarier af aftalesituationer, der kan falde ind under bestemmelsen. En aftale kan eksempelvis være i strid med en egentlig identificerbar lovregel, eller aftalen kan findes at være i overensstemmelse med lovens ordlyd, men sigte mod en retsstilling, som er uforenelig med loven, eller på anden måde have til formål at omgå loven.⁷⁴ Ligeledes kan en aftale være lovlig, men stride mod den almindelige moralopfattelse.⁷⁵

Begrebet ærbarhed skal vurderes efter en objektiv målestok ud fra befolkningens almindelige moralopfattelse.⁷⁶ Denne opfattelse vil følgelig variere over tid, hvilket bevirker, at ældre retspraksis som en følge deraf kan have mistet sin relevans i dag.⁷⁷ Dette kan blandt andet ses i dommen U.1969.303H i hvilken, en aftale om køb af utugtige billeder af helt eller delvist afklædte kvinder, ansås for ugyldig som stridende mod lov og ærbarhed efter Danske Lov 5-1-2. Denne dom bevidner, at retstilstanden ændrer sig efter samfundets indretning. Denne handling ville således den dag i dag hverken stride mod lov eller ærbarhed.

I dom U.2012.365V afviste Veste Landsret en sag, der stred mod lov og ærbarhed. I denne sag lagde landsretten til grund, at parterne havde til formål at bibringe myndighederne en vildfarelse, hvorfor parternes aftaleforhold stred i mod lov og ærbarhed efter Danske Lov 5-1-2. Landsretten ophævede derfor byrettens dom og afviste sagen fra domstolene. Sagen omhandlede indregistrering af en Harley Davidson motorcykel, og sagens omstændigheder har altså ingen ligheder med specialets emne. Landsrettens præmisser synes dog alligevel at sige noget generelt om, at en aftale, hvilken har til formål at vildlede myndigheder, vil blive anset som stridende imod lov og ærbarhed, og vil som en følge deraf kendes ugyldig. I den tidligere behandlede dom, om køb af den polske baby, blev det danske par netop straffet for det faktum at have vildledt de offentlige myndigheder ved at lyve for at fremskaffe det polske barn et dansk CPR-nummer. Selve retsvildfarelsen i denne sag kan dog ikke siges at være selve formålet med aftalen. Formålet med aftalen i sagen om den polske baby må vel antages at være selve erhvervelsen af barnet, hvilken dog ikke kunne foregå uden at vildlede offentlige myndigheder i forbindelse hermed. Selve retsvildfarelsen af de offentlige myndigheder udgør således en stor del af selve aftalens grundlag.

Dommen U.2015.1868Ø omhandler en problemstilling, hvor parterne havde aftalt, at købesummen i forbindelse med en ejendomshandel i Spanien af skatte- og afgiftsmæssige grunde, skulle betales "under bordet". Landsretten udtalte i forbindelse hermed, at en sådan aftale strider mod almindelig moralopfattelse, og at aftalen, som en følge deraf, således ikke var gyldig efter Danske Lov 5-1-2.

⁷³ Karnovs noter om Danske Lov 5-1-2, kommenteret af Peter Mortensen, professor, dr. jur, Københavns Universitet

⁷⁴ Kristian Torp, Offentligretlige forbudsregler og privatretlige aftalers ugyldighedsvirkning, side 11

⁷⁵ Kristian Torp, Offentligretlige forbudsregler og privatretlige aftalers ugyldighedsvirkning, side 11

⁷⁶ Karnovs noter om Danske Lov 5-1-2, punkt 6

⁷⁷ Karnovs noter om Danske Lov 5-1-2, punkt 6

Denne dom belyser nærmere, hvorledes retstilstanden er i dag. En sådan aftale, der altså har til formål at svige offentlige myndigheder, er således ikke lovlig i henhold til moralske grunde. Dette ses tillige i en Højesteretsdom fra år 2014. I denne dom, U.2014.2434H, hvor en væsentlig del af en enterprisesum skulle betales uden tillæg af moms, blev aftalen ligeledes anset som værende ugyldig. Højesteret udtalte i domsafsigelsen, at en aftale efter omstændighederne kan være ugyldig, når den strider mod almindelig moralopfattelse – og dette altså uanset om andre retsnormer måtte være overtrådt.⁷⁸ Endvidere er det af Højesteret fastlagt i domsafsigelsen, at bestemmelsen i Danske Lov 5-1-2 således kan bringes i anvendelse, når aftalen krænker en tredjemands eller en samfundsmæssig interesse, selv om ingen af parterne ønsker aftalen tilsidesat⁷⁹.

Disse domme viser alle eksempler på, hvornår en dom antages for at være stridende i mod den almindelige moralopfattelse. Det har ikke været muligt at finde domme med lignende omstændigheder i henhold til specialets emne, hvorfor rettens generelle bemærkninger i disse udvalgte domme, anvendes som vejledning til en søgen efter at klarlægge retstilstanden på området omkring aftalers gyldighed i henhold til handel med børn.

Det kan konkluderes, ud fra ovenstående retspraksis, at retten når der træffes afgørelse efter Danske Lov 5-1-2, vil ligge stor vægt på, hvorvidt aftalen har til formål at vildlede offentlige myndigheder, samt hvorvidt aftalen i sig selv kan siges at krænke en samfundsmæssig interesse. I byretssagen omhandlende køb af den polske baby, havde det danske par ikke overtrådt en egentlig lovregel ved selve købet, men havde dog vildledt offentlige myndigheder i forbindelse hermed. Endvidere må det antages, at selve købet af spædbarnet, sandsynligvis vil findes at krænke en samfundsmæssig interesse. Denne interesse må blandt andet ligge i, at børn således ikke bliver en handelsvare, samt at adoptionsreglerne må og skal opfyldes i sådanne situationer – dette endvidere ud fra en lighedsbetragtning, hvorefter alle mulige adoptanter altså skal behandles ud fra de samme gældende lovregler herom. Det må således være en samfundsmæssig interesse, at det ikke skal være muligt at omgå eksisterende lovgivninger, og på denne måde komme "foran i køen" til at blive forældre.

Reglen i Danske Lov 5-1-2 retter sig altså mod aftaler, der anses som værende amoralske, og som en følge deraf ikke kan fordres håndhævet af domstolene – dette uden hensyn til, hvorvidt nogen af parterne ønsker at gøre indsigelse mod aftalen.⁸⁰ Danske Lov bringes således i anvendelse ex officio og beskytter derved omverdenens interesse, og ikke nødvendigvis aftaleparternes interesser.⁸¹

Endvidere ses det dog i ovennævnte retspraksis, at der eksisterer forskelle i virkningen af Danske Lov 5-1-2. I dommen U.2012.365V afviste Veste Landsret således en sag, der stred mod lov og ærbarhed, uden altså at påbedømme det i sagen omstridte krav, hvorimod der i dommene U.2015.1868Ø samt U.2014.2434H blev afsagt dom om aftalens ugyldighed. Dette har relevans i forhold til de efterfølgende konsekvenser. Dette behandles nærmere i afsnit 3.3.

⁷⁸ Dom U.2014.2434H, side 6

⁷⁹ Dom U.2014.2434H, side 6

⁸⁰ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 191

⁸¹ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 191

3.2. Aftaleloven

Aftaleloven i dansk ret regulerer retstilstanden for retshandler på formurettens område. I situationen, hvor et barn handles med, vil parterne i forbindelse hermed i sagens natur indgå i en aftale, og det findes således relevant at undersøge, hvorvidt denne aftale privatretligt kan anses som værende gyldig efter aftalelovens bestemmelser om ugyldighed.

3.2.1. Aftalelovens § 31

Aftalelovens § 31 hjemler følgende: *"Har nogen udnyttet en andens betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold til at opnå eller betinge en ydelse, der står i væsentligt misforhold til modydelsen, eller som der ikke skal ydes vederlag for, er den, der således er udnyttet, ikke bundet ved den af ham afgivne viljeserklæring"*.

For at denne bestemmelse kan finde anvendelse, skal der, ved erklæringens afgivelse, bestå en underlegenhedstilstand hos erklæringsgiveren i forhold til erklæringsmodtageren.⁸² Det er ikke en nødvendighed, for anvendelsen af denne bestemmelse, at det er løftemodtageren, der har taget initiativet til, at viljeserklæringen blev afgivet.⁸³ Det er dog endvidere en betingelse for anvendelsen af denne bestemmelse, at det skal have været løftemodtageren bevidst, at der forelå en af de i bestemmelsen nævnte underlegenhedstilstande, at en udnyttelse fandt sted, samt at denne udnyttelse således var utilbørlig.⁸⁴

I dommen vedrørende købet af den polske baby er den biologiske moders forhold ikke som sådan behandlet, omend det nævnes, at hun som en start havde tilbudt at sælge sit barn for et langt større beløb end det, der slutteligt blev aftalt mellem parterne. Den biologiske moder havde således først afslået parrets tilbud om et vederlag på 750 euro, men vendte altså tilbage et par måneder efter, og accepterede det pågældende tilbud. Det skal dog klargøres, at der ikke i dommen er nævnt nogle konkrete omstændigheder, der måtte pege på, at der bestod en underlegenhedstilstand hos den biologiske moder, omend det kunne undre, såfremt der ikke gjorde. Det faktum, at en kvinde sælger sit eget barn – og altså ikke giver det fra sig til kompetente adoptionsmyndigheder – tyder allerede på, at der kunne bestå en betydelig økonomisk eller personlig vanskelighed for denne kvinde. Det relevante er således, førend aftalelovens § 31 kan spille en rolle, hvorvidt det danske par – *løftemodtagerne* – var bevidste om dette, og samtidig bevidste om, at de udnyttede kvinden utilbørligt?

Ud fra de i dommen afgivne forklaringer, findes det ikke at kunne sandsynliggøres, at løftemodtagerne i lige netop denne situation var bevidste om, at en underlegenhedstilstand måtte være til stede, samt om at en udnyttelse måtte finde sted. Det danske par havde oprettet en annonce på internettet, hvori de udtrykkeligt søgte efter en kvinde, som ønskede at give sit barn fra sig. Endvidere havde det danske par givet et bud på 750 euro for barnet, som den polske kvinde således først afslog. Hun vendte dog tilbage senere uden pres eller tvang – *fra løftemodtagernes side i hvert fald* – og godkendte således beløbet. Det kan ud fra ovennævnte omstændigheder som oplyst

⁸² Karnovs noter om aftalelovens § 31, punkt 122

⁸³ Karnovs noter om aftalelovens § 31, punkt 122

⁸⁴ Karnovs noter om aftalelovens § 31, punkt 122

om i dommen, således ikke nødvendigvis antages, at det danske par måtte have vidst, at de udnyttede en person i en underlegenhetstilstand – ligeledes findes det ikke godtgjort, at der overhovedet i situationen forelagde en sådan udnyttelse af en person i en underlegenhetstilstand. Det findes dog muligt, at bestemmelsen i sag med andre omstændigheder vedrørende handel med børn, kunne finde anvendelse.

I bestemmelsen i aftalelovens § 31 er det tillige hjemlet, at selve ydelsen i aftalen skal stå i *”væsentligt misforhold til modydelsen”*. I aftalen om den polske baby blev købsprisen forhandlet frem til 750 euro, hvilket d.d. omregnet til dansk valuta vil udgøre i omegnen af 5500 DKK. Om dette beløb står i væsentligt misforhold til modydelsen – *selve overdragelsen af barnet* – er dog umuligt at kommentere på, da et menneskeliv ikke findes at kunne opgøres i penge. Endvidere gælder aftalelovens § 31 ej heller som en hjemmel til at tilsidesætte aftaler, hvis ydelser ikke er nogenlunde lige meget værd.⁸⁵ Det skal dog bemærkes, at beløbet, der blev betalt for den polske baby, er væsentlig mindre end de nuværende adoptionsgebyrer.

3.2.2. Aftalelovens § 33

Aftalelovens § 33 lyder således: *”Selv om en viljeserklæring ellers måtte anses for gyldig, kan den, til hvem erklæringen er afgivet, dog ikke påberåbe sig den, når det på grund af omstændigheder, som forelå, da erklæringen kom til hans kundskab, og hvorom han må antages at have været vidende, ville stride imod almindelig hæderlighed, om han gjorde den gældende.”*

Reglen i Danske Lov 5-1-2, som behandlet ovenfor i afsnit 3.1, har nært slægtskab med reglen i aftalelovens § 33 om aftaler, der strider mod almindelig hæderlighed.⁸⁶ En af forskellene på Danske Lov 5-1-2 og aftalelovens § 33 er dog blandt andet, at forbuddet i Danske Lov håndhæves ex officio af domstolene, selvom aftalen ikke krænker en af kontraktparterne, mens anvendelsen af aftalelovens § 33 kræver, at en af parterne ønsker aftalen tilsidesat.⁸⁷ En aftale, der af domstolene anses for at stride imod almindelig hæderlighed efter aftalelovens § 33, vil som konsekvens være uforbindende for parterne.

I henhold til aftalelovens § 33 kan en aftale ikke påberåbes, såfremt denne strider imod almindelig hæderlighed, og at løftemodtageren er vidende herom. I aftalelovens svage ugyldighedsgrunde i §§ 29-32 indtræder ugyldighed når blot løftemodtageren *”indså eller burde indse”* omstændighederne.⁸⁸ Efter aftalelovens § 33 skal løftemodtageren derimod *”antages at have været vidende herom”*. Efter denne bestemmelse skal der altså foreligge en positiv viden hos erklæringsmodtageren, eller i hvert fald så tæt herpå, således dette bevismæssigt kan lægges til grund.⁸⁹

⁸⁵ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, side 175

⁸⁶ Karnovs noter om Danske Lov 5-1-2, punkt 6

⁸⁷ Karnovs noter om Danske Lov 5-1-2, punkt 6

⁸⁸ Karnovs noter om aftalelovens § 33, punkt 141

⁸⁹ Karnovs noter om aftalelovens § 33, punkt 141

I aftalelovens § 33 er begrebet *hæderlighed* nævnt, hvorimod der efter Danske Lov 5-1-2 var benyttet *ærbarehed*. Det skal dog givetvis bedømmes efter samme omstændigheder, nemlig objektivt efter den almindelige samfundsmoralopfattelse.

For at denne bestemmelse kan finde anvendelse på området for handel med børn, er det således en forudsætning, at køberne af et barn altså må antages at være vidende om, at aftalen strider imod almindelig hæderlighed. Såfremt dette er tilfældet, er det således herefter ikke muligt at påberåbe sig en sådan indgået aftale – eksempelvis i situationen, hvor den biologiske moder ikke vil overdrage barnet til køberne alligevel.

I den i specialet behandlede byretsdom udtaler det danske par til retten, at de ikke havde nogen mistanke om, at det kunne være ulovligt, det de foretog sig. Hæderlighed og lovlighed er dog ikke synonyme, hvorfor det forhold, at parret ikke nødvendigvis vidste om handlingen var ulovlig eller ej, ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at parret ikke nødvendigvis vidste, om aftalen var uhæderlig.

3.2.3. Aftalelovens § 36

Aftalelovens § 36 vil – *ligeledes med aftalelovens § 33* – overlape reglen i Danske Lov 5-1-2, hvorefter den aftale, der krænker den almindelige moral, dermed er ugyldig.⁹⁰

Aftalelovens § 36 hjemler om aftalers gyldighed således: *”En aftale kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Det samme gælder andre retshandler.”* Det hjemles endvidere, i bestemmelsens stk. 2, at der ved en afgørelse efter § 36 vil tages hensyn til forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold samt senere indtrufne omstændigheder. Der kan herefter lægges vægt på ethvert forhold, der måtte have relation til aftalen samt forholdet mellem parterne.⁹¹

Generalklausulen i aftalelovens § 36 blev indført ved lov nr. 250 af 12. juni 1975 med særligt sigte på at skabe en civilretlig beskyttelse af forbrugere, og andre, imod en økonomisk stærkere og mere sagkyndig erhvervsdrivende.⁹² Dette bevirker, at bestemmelsen i retspraksis synes at blive anvendt endda mere mod urimelig forretningsbrug end mod umoral.⁹³ Ifølge den oprindelige formulering i bestemmelsen fra år 1975 var det endvidere kun en mulighed, at en urimelig aftale kunne tilsidesættes helt eller delvist, hvorfor det således ikke var muligt – *som nu* – blot at ændre aftalens vilkår.⁹⁴

Før tilblivelsen af aftalelovens § 36 blev der i de tidligere lovregler brugt udtryk som eksempelvis *”utilbørligt”*.⁹⁵ Da § 36 således blev udformet, skulle denne dermed virke som en sænkning af

⁹⁰ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 191 nederst

⁹¹ Lovforslag nr. LSF 27, Forslag til Lov om ændring af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område og visse andre love, 23.12.1994, side 5, punkt 3.1.3

⁹² Karnovs noter til Aftalelovens § 36, punkt 152

⁹³ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 36, afsnit 6.1.2.

⁹⁴ Karnovs noter til Aftalelovens § 36, punkt 153

⁹⁵ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 188

urimelighedstærsklen, hvorfor der herefter fandtes en mulighed for at ændre eller tilsidesætte urimelige aftaler i videre omfang end før.⁹⁶

Bestemmelsen i aftalelovens § 36 finder kun anvendelse, såfremt aftalen eller vilkår deri, er urimelige.⁹⁷ Det er dog ikke nærmere beskrevet hvilke forhold, der må anses som urimelige, hvorfor bestemmelsen således overlader ansvaret til domstolene, hvorefter det er dem, der må drage grænserne for anvendelsen af bestemmelsen, og dermed afgøre, hvorledes skønnet over, hvad der må anses som værende urimeligt, skal udøves.⁹⁸ I praksis lægges der dog i almindelighed vægt på, hvorvidt den ene part, ved indgåelsen af aftalen, har indtaget en overlegen stilling.⁹⁹ Ved gensidigt bebyrdende aftaler vil der tillige lægges vægt på, om der forefindes en rimelig balance mellem parternes pligter.¹⁰⁰ Endvidere vil endnu et moment i bedømmelsen efter denne bestemmelse være, hvorvidt aftalen, eller et vilkår deri, findes at være i strid med præceptiv lovgivning.¹⁰¹

I henhold til hvorvidt den ene aftalepart måtte være overlegen i forhold til den anden, og ligeledes hvorvidt aftalens gensidigt bebyrdende pligter findes rimelige (*og nogenlunde ligelige*) findes disse momenter tillige at kunne falde ind under aftalelovens § 31, som behandlet ovenfor i afsnit 3.2.1.

Det er, som tidligere nævnt, konkluderet, at adoptionslovens § 28 hjemler, at de, der har bopæl her i landet, kun kan adoptere efter reglerne i adoptionsloven, hvilket altså dermed gør denne lovgivning præceptiv. Ved handel med børn sker der ikke en retlig adoption, da adoptionslovensregler herom netop ikke overholdes. En aftale om køb af et barn søger således at omgå ellers præceptive lovregler, hvorfor det antages, at dette moment vil tillægges stor betydning ved en eventuel domstolsprøvelse af en aftales gyldighed efter aftalelovens § 36.

3.3. Konsekvenser af en ugyldig aftale

Det overordnede princip ved en ugyldig aftale er, at dette vil medføre – *som konsekvens af en negativ kontraktinteresse* – at parterne skal stilles som om aftalen aldrig var indgået. Dette medfører således, at parterne derefter har pligt til at tilbagelevere modtagne ydelser.

I en aftale, som består af, at en overdragelse af et barn finder sted mod vederlag, ville det medføre, at køberne skulle levere barnet tilbage, og at sælgeren skulle tilbagebetale det oppebåret vederlag. En reel tilbagelevering af ydelser i en sådan aftale, vil dog rejse spørgsmål i henhold til FN's Børnekonventions artikel 3, efter hvilken domstolene er forpligtet til at træffe afgørelse ud fra den præmis, at barnets tarv skal komme i første række, samt i henhold til Menneskerettighedskonventionens artikel 8 vedrørende retten til familieliv.

⁹⁶ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 188

⁹⁷ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 184

⁹⁸ Bernhard Gomard, m.fl., Almindelig kontraktsret, 2012, side 183-184

⁹⁹ Lovforslag nr. LSF 27, Forslag til Lov om ændring af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område og visse andre love, 23.12.1994, side 5, punkt 3.1.3

¹⁰⁰ Lovforslag nr. LSF 27, Forslag til Lov om ændring af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område og visse andre love, 23.12.1994, side 6, punkt 3.1.3

¹⁰¹ Lovforslag nr. LSF 27, Forslag til Lov om ændring af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område og visse andre love, 23.12.1994, side 6, punkt 3.1.4

I en sag fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, i hvilken et italiensk par havde gjort brug af en rugemoder i Rusland, behandles spørgsmålet om, hvorvidt en afgørelse fra de italienske domstole om at fjerne barnet fra de ikke-biologiske og ikke-retlige forældre, således var stridende mod Menneskerettighedskonventionens artikel 8.

Dommen *Paradiso and Campanelli vs. Italy* fra 24.01.2017 omhandler, som sagt, et italiensk par, der i Rusland gjorde brug af en rugemoder. Grundet biologiske problemer var den italienske kvindes egne æg ikke brugbare til formålet, hvorfor æggene, der blev anvendt, således var donoræg. Parret havde afleveret en sædprøve til klinikken, som tillige skulle anvendes, for at den italienske mand da ville være den biologiske fader til barnet. Senere DNA testning afslørede dog, at der ikke nogen biologisk tilknytning fandtes mellem manden og det pågældende barn, hvorfor hans sæd altså – *af ukendte årsager* – ikke var blevet anvendt. Det italienske par stod altså herefter i en situation, hvor det barn de var i besiddelse af, ikke biologisk set var deres eget. Parret havde endvidere betalt penge for ydelsen leveret af den russiske klinik, hvorfor de egentlig, som i den danske byretsdom, havde givet vederlag for et barn, som altså ikke på nogen måde biologisk var relateret til dem.

Italiensk ret kunne ikke anerkende dette retsforhold, hvorfor parret i retten blev dømt til at give barnet fra sig. På dette tidspunkt var barnet otte måneder gammel.

Det italienske par tog sagen til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, hvorefter de påberåbte, at konventionens artikel 8 var blevet overtrådt. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol udtalte dog således i domsafsigelsen: "(...) *the public interests at stake weigh heavily in the balance, while comparatively less weight is to be attached to the applicants' interest in their personal development by continuing their relationship with the child. Agreeing to let the child stay with the applicants, possibly with a view to becoming his adoptive parents, would have been tantamount to legalizing the situation created by them in breach of important rules of Italian law.*"¹⁰² Domstolen udtaler endvidere, at den accepterer den italienske domstols tidligere konklusion, efter hvilken, en børnesagkyndig udtalelse vurderede, at barnet ikke ville lide skade ved at blive separeret fra det italienske par. Der er således – *i både den italienske behandling og Menneskerettighedsdomstolens behandling af sagen* – taget hensyn til, at barnets tarv skal komme i første række, efter børnekonventionens artikel 3. I praksis omkring Den Europæiske Menneskerettighedskonvention bruges proportionalitetsprincippet som et centralt begreb,¹⁰³ hvilket tillige kommer til udtryk i den ovenstående dom. Midlet ved statens indgreb skal således afvejes over for det formål, der forfølges ved indgrebet.¹⁰⁴ I den nærværende situation er midlet fratagelsen barnet, og formålet, der forfølges, er at handlinger, som disse, ikke skal lovliggøres i praksis. I sagen om det italienske par vurderer Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol således, at denne afvejning af midler i henhold til formålet findes at være proportional, hvorfor der ikke er sket en overtrædelse af konventionen.

¹⁰² Case of *Paradiso and Campanelli vs. Italy*, 24.01.2017, side 52, conclusion

¹⁰³ Marianne Holdgaard Bukh, *Modafhøring af vidner: menneskeretlige krav til straffeprocessen*, 1998, kap. 2, side 29

¹⁰⁴ Marianne Holdgaard Bukh, *Modafhøring af vidner: menneskeretlige krav til straffeprocessen*, 1998, kap. 2, side 29

I den ovenstående dom fra Menneskerettighedsdomstolen er barnet otte måneder gammel, og selve barnets alder, må antages at spille en stor rolle i bedømmelsen af sager af denne karakter. Det må dog ligeledes antages, at så længe en børnesagkyndig undersøgelse udtaler, at et barn ikke vil tage skade ved at blive taget fra sit hjem, vil retten lægge dette til grund, og altså ikke derved yderligere gå ind i problemstillingen vedrørende barnets bedste.

Menneskerettighedsdomstolen udtaler i den ovennævnte dom, at en afgørelse om at lade barnet blive ved det italienske par, ville have været ensbetydende med at lovliggøre det italienske pars handlinger, hvilket altså ikke findes ville være hensigtsmæssigt.

Specialet konkluderer således, at selvom det fortsat er ganske uvist, hvilke konsekvenser det ville medføre, såfremt en aftale vedrørende handel med børn måtte påbedømmes af domstolene, kan det dog konkluderes – *ud fra ovennævnte retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol* – at en fratagelse af et barn fra sine ikke-biologiske og ikke-retlige forældre altså ikke nødvendigvis vil være i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 8, så længe dette ikke måtte påføre barnet skade.

Hovedreglen ved en aftales ugyldighed er, som ovennævnt, at dette i teorien ville medføre en negativ kontraktinteresse. At parterne i aftalen altså dermed skulle stilles som om aftalen ikke var indgået. Det antages dog, at der i en eventuel sag, i hvilken en biologisk moder har solgt sit barn, og efterfølgende anlægger sag an om aftalens gyldighed med henblik på at få tilbageleveret barnet, følgelig tillige må kigges på den biologiske moders situation – herunder hvorvidt hun måtte være i stand til at tage vare på det pågældende barn. At kvinden tidligere havde solgt sit barn, vil således – *sandsynligvis* – spille en stor rolle i bedømmelsen af hendes egnethed som forælder. Det kunne dog tænkes, at der på tidspunktet for handlen med barnet, forelagde omstændigheder, som efterfølgende ikke længere måtte være til stede – et eksempel kunne være en fødselsdepression. En sådan sag har dog endnu ikke været behandlet ved domstolene, hvorfor det ikke med sikkerhed kan konkluderes, hvorledes denne ville afgøres.

Det konkluderes således i dette afsnit, at retsområdet vedrørende aftalens gyldighed på området for handel med børn, findes særdeles uklart og uforudsigeligt.

3.4. Aftalens gyldighed i surrogatmoderskabssituationen

Ved en aftale om surrogatmoderskab forstås en aftale om, at den kvinde, der føder barnet, ikke skal beholde det, men aflevere det til andre.¹⁰⁵ Ved en surrogatmodersituation kan der tænkes forskellige kombinationer af de genetiske fader- og moderskab.¹⁰⁶ Æggene kan således stamme fra kvinden, der ønsker at modtage barnet, fra surrogatmoderen selv, eller endvidere fra en anonym donor.¹⁰⁷ Befrugtningen af dette æg kan tillige ske under diverse tænkelige omstændigheder, og altså ikke nødvendigvis med sæd fra den mand, som skal opfostre barnet.

¹⁰⁵ Jonna Waage, Børneloven med kommentarer, 2015, side 349

¹⁰⁶ Jonna Waage, Børneloven med kommentarer, 2015, side 349

¹⁰⁷ Jonna Waage, Børneloven med kommentarer, 2015, side 349

Før børnelovens tilblivelse fandtes der ingen regler om surrogatmoderskab. Det var dog antaget, at en sådan aftale måtte være ugyldig efter dansk ret, da der måtte gælde en stærk formodning for den fødende kvindes moderskab.¹⁰⁸ Surrogatmoderen antoges således derfor altid for at være barnets retlige mor, og antoges ikke for at være forpligtet til at udlevere barnet.¹⁰⁹

Det antages endvidere, at såfremt en surrogatmoder frivilligt har afleveret et barn umiddelbart efter fødslen, og efterfølgende fortryder inden der er afgivet samtykke til adoption eller overførsel af forældremyndighed, må dette barn skulle leveres tilbage til (surrogat)moderen.¹¹⁰

Børnelovens § 31 hjemler således, at en aftale om, at en kvinde, som føder et barn, efter fødslen skal udlevere barnet til en anden, er ugyldig. Denne bestemmelse regulerer gyldigheden af aftaler vedrørende surrogatmoderskab¹¹¹, som i overensstemmelse hermed ikke er gyldige. Den kvinde, der føder barnet, har altså herefter ikke pligt til at udlevere det, og aftaleparterne har endvidere heller ikke pligt til at modtage det.¹¹² Det har ingen betydning i forhold til anvendelsen af bestemmelsen, hvem der anses som barnets far samt hvorvidt barnet er blevet til på normal vis eller ved assisteret reproduktion.¹¹³

Bestemmelses ordlyd tilsiger ikke, at bestemmelsen alene finder anvendelse på surrogatmoderskabssituationen – faktisk nævnes dette slet ikke, men alligevel er det kun surrogatmoderskabssituationen, der nævnes, i forbindelse med brugen af denne bestemmelse. Det kan undre, såfremt bestemmelsen kun kan finde anvendelse i surrogatmoderskabssituationen, og derved altså ikke når der sker en privat handel med børn. Denne situation er der muligvis ikke tænkt over ved udarbejdelsen af bestemmelsen, omend det må antages, at situationen ligeledes kan falde ind under bestemmelsen, hvorefter en aftale om at udlevere et barn – *om det er i en surrogatmoderskabssituation eller ej* – altså er ugyldig. Dette vil således medføre, at en sådan aftale ikke kan tvangsfuldbyrdes – eksempelvis hvis kvinden, inden udleveringen af barnet finder sted, fortryder. Det må ligeledes antages, at denne bestemmelse tillige ville medføre, at en kvinde, der sælger sit barn og derefter fortryder, ville kunne anfægte aftalens gyldighed på baggrund af netop denne bestemmelse. Som det i tidligere gennemgået retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol eksisterer der altså en mulighed for, at et barn, som er anskaffet på ulovlig vis, kan fratages de ikke-retlige forældre. Om dette nødvendigvis betyder, at barnet skal overleveres til de biologiske forældre, er dog endnu uklart – og må sandsynligvis bero på et skøn efter omstændighederne i hver enkelt sag.

3.5. Sammenfatning

Specialet konkluderer i ovenstående afsnit tre, at reglerne på området er ganske uklare. Når der i praksis forekommer et køb af et barn vil der i sagens natur foreligge en aftale mellem de to parter – køberen og sælgeren. Hvorvidt denne aftale kan karakteriseres som en formueretlig aftale, og

¹⁰⁸ Jonna Waage, Børneloven med kommentarer, 2015, side 350

¹⁰⁹ Jonna Waage, Børneloven med kommentarer, 2015, side 350

¹¹⁰ Jonna Waage, Børneloven med kommentarer, 2015, side 351

¹¹¹ Karnovs kommentar til Børnelovens § 31

¹¹² Karnovs kommentar til Børnelovens § 31

¹¹³ Karnovs kommentar til Børnelovens § 31

derved reguleres af de nationale formueretlige regler – såsom Danske Lov og aftaleloven – er dog ikke fastlagt med sikkerhed.

Specialet konkluderer dog endvidere, at såfremt de formueretlige regler måtte finde anvendelse på området for aftalens anfægtelighed, må det antages, at aftalen som en følge af reglen i Danske Lov 5-1-2 ville blive anset som værende stridende mod lov og ærbarhed, og som en følge deraf altså kendes ugyldig.

Endvidere behandler specialet i ovenstående afsnit tre adskillige bestemmelser i aftaleloven. Det konkluderes, at aftalelovens § 31 om udnyttelse af en underlegenhedstilstand, ikke fandtes at være overtrådt i forbindelse med den danske byretsdom om købet af den polske baby, om end bestemmelsen dog sandsynligvis i andre tilfælde vedrørende handel med børn meget vel kunne tænkes at have betydning.

I forhold til aftalelovens § 33 konkluderer specialet, at denne bestemmelse kan finde anvendelse på området for handel med børn, såfremt køberne af et barn altså antages at være vidende om, at aftalen strider imod almindelig hæderlighed. Såfremt dette er tilfældet, er det således herefter ikke muligt at påberåbe sig en aftale vedrørende handel af et barn – eksempelvis i situationen, hvor den biologiske moder ikke vil overdrage barnet til køberne alligevel.

Specialet behandler endvidere bestemmelsen i aftalelovens § 36. Bestemmelsen omhandler urimelighed, men opstiller ikke nærmere, hvilke konkrete forhold, der skal være til stede, førend en aftale vil blive tilsidesat som urimelig eller i strid med redelig handlemåde. En sådan vurdering må altså tillægges domstolene, som derefter har til ansvar at skønne, hvorvidt en aftale om erhvervelsen af et barn mod vederlag, kan findes at falde ind under denne generalklausul i aftalelovens § 36. Det antages dog, at det faktum, at en aftale vedrørende køb af et barn søger at omgå præceptive lovregler gældende for området for adoption, må tillægges stor betydning ved en eventuel domstolsprøvelse af en aftales gyldighed efter aftalelovens § 36.

Specialet konkluderer i dette afsnit, vedrørende konsekvenserne af, at en aftale om køb af et barn, såfremt de privatretlige regler måtte finde anvendelse, at det fortsat er ganske uvist, hvilke konsekvenser det ville medføre. Det kan dog konkluderes ud fra tidligere retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at en fratagelse af et barn fra sine ikke-biologiske og ikke-retlige forældre altså ikke nødvendigvis findes i strid med barnets bedste, og altså ikke i så fald vil være i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 8. Det findes således at være vigtigere for domstolene ikke at lovliggøre en uønsket praksis, end det er at lade ikke-retlige forældre slippe afsted med en ulovlig handling.

Slutteligt behandler dette afsnit tillige reglerne i børneloven vedrørende surrogatmoderskabssituationen. Det er ved lov således hjemlet, at en sådan aftale – *om at en kvinde skal føde et barn til en anden* – ikke er gyldig. Det antages, at denne bestemmelse i børnelovens § 31 tillige kan finde anvendelse i situationen, hvor der aftales at et allerede undfanget – eller nyfødt barn – skal overlevers mod vederlag. Såfremt denne bestemmelse altså finder anvendelse i køb og salgssituationen, ville en sådan aftale under alle omstændigheder kunne anfægtes som ugyldig. Dette uanset om aftalen måtte være formueretlig eller ej.

4. Konklusion

Formålet med dette speciale var at finde svar på, hvorvidt der i Danmark findes en lovhjemmel, der kan bære situationen, hvor private parter handler med børn, og endvidere om et sådant køb af et barn kan sidestilles med en adoption, da reglerne herom netop er fastsat ved lov – både nationalt og internationalt. I denne forbindelse fandtes det samtidig relevant at undersøge, hvorvidt menneskeretten måtte spille en rolle i den givne situation.

Formålet med specialet var endvidere tillige at granske selve aftalen mellem den biologiske moder, der måtte ønske at sælge sit barn, og parterne, der måtte ønske at købe denne, og altså deraf undersøge, hvorvidt denne aftale overhovedet kunne findes at være gyldig efter Danske Lov 5-1-2 om kontraktens opfyldelse, samt om aftalen endvidere måtte findes at være i strid med aftalelovens bestemmelser herom.

Specialet havde således til formål at stræbe efter at klarlægge retsstillingen på området for handel med børn, og det helt store fokuspunkt i denne forbindelse var da at finde svar på, hvorvidt det altså i Danmark er lovligt at købe børn.

4.1. Findes der en lovhjemmel mod at købe børn?

Der er i specialet redegjort for de relevante nationale samt internationale retsregler. Tiltrædelsen af FN's Børnekonvention betød således for Danmarks vedkommende, at Danmark tillige tiltrådte en valgfri protokol omkring netop handel med børn. I protokollen er staterne pålagt at forbyde salg af børn, hvilket beskrives som værende *"enhver handling eller transaktion, hvormed et barn overdrages af en person eller persongruppe til en anden mod betaling eller andet vederlag"*.¹¹⁴ Trods denne bestemmelse er der i Danmarks nationale lovgivning alene en enkelt bestemmelse, der vedrører handel med børn – nemlig den almindelige menneskehandelsbestemmelse i straffelovens § 262a. Det problematiske heri er, at denne bestemmelse altså kun kan bruges i tilfælde, hvor selve erhvervelsen sker med henblik på udnyttelse af den pågældende (*som i dette tilfælde ville være barnet*) ved prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film, forestilling med pornografisk optræden, tvangsarbejde, slaveri eller slaverilignende forhold, strafbare handlinger eller fjernelse af organer.

Situationen, der er fokus på i dette speciale, er den, hvor selve erhvervelsen af barnet sker med det formål, at parterne dermed bliver forældre. Et sådant tilfælde vil altså ikke kunne falde ind under bestemmelsen om menneskehandel i straffeloven, hvilken ellers er den eneste, der kan bære situationen omkring handel med mennesker (*og altså herunder tillige børn*).

Det kan således konkluderes, at der i Danmark altså ikke findes en lovhjemmel, der kan bære situationen, hvor private parter handler med børn, så længe denne handel sker med formålet om at blive forældre til det pågældende barn, med hvilket menes, at formålet med handlen altså dermed ikke er en reel udnyttelse af barnet.

¹¹⁴ Valgfri protokol af 25. maj 2000 til FN-konvention om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi artikel 2, litra a

4.2. Er et køb af et barn det samme som en adoption?

I specialet blev det endvidere undersøgt hvorledes denne praksis, hvor private handler med børn udenom adoptionsmyndighederne, alligevel kunne sidestilles med en reel adoption. Reglerne på området for adoption er netop udtrykkeligt nedskrevet i både national og international lovgivning, hvorfor det fandtes relevant at undersøge, hvorledes disse regler således tillige kunne anvendes når der måtte ske en privat handel. Adoptionslovens § 28 fastslår dog, at de, der har bopæl her i landet, kun kan adoptere efter de fastsatte regler i adoptionsloven, hvilket altså dermed gør lovens regler præceptive. Dette medfører i praksis, at såfremt reglerne i adoptionslovgivningen ikke overholdes, vil et eventuelt forsøg på en adoption altså ikke blive anerkendt og dermed få retsvirkning i Danmark.

Specialet konkluderer derfor, at privat handel med børn og en reel retlig adoption ikke kan sidestilles. Det konkluderes endvidere, at en adoption udenom lovens regler, må være ulovlig, og som en følge deraf ugyldig. Dette skal ses i sammenhæng med, at parterne, der måtte købe et barn udenom adoptionsmyndighederne, altså ikke igennem en adoption vil blive retlige forældre til barnet. I stedet må og skal forældrene lyve om, hvorledes de har fremskaffet sig det pågældende barn for at kunne opnå det retlige forældreskab.

4.3. Menneskerettens påvirkning

I specialet inddrages endvidere menneskeretten, som et led til fastlæggelsen af retstilstanden på området. Det fastlægges således, at det er staten – *herunder enhver offentlig myndighed* – som er forpligtet af konventionen, og at private altså ikke kan gøres ansvarlige for krænkelse af menneskerettighederne.¹¹⁵ I problemstillingen vedrørende privat handel med børn, er der netop ingen offentlige myndigheder indblandet, hvorfor disse følgelig ikke kan have begået en krænkelse. Det fandtes dog alligevel relevant at undersøge, om menneskeretten alligevel kunne spille en rolle i den givne situation. I henhold til dette fandtes det, efter en udtalelse fra Familieretskontoret ved Social- og Indenrigsministeriet til Folketingets Ombudsmand, at Menneskerettighedskonventionens artikel 8 om retten til familieliv kunne have en betydning, når der måtte findes at være særlige omstændigheder vedrørende adoptionen – blandt andet problemer vedrørende samtykke til adoption.

Specialet konkluderer, at der ved privat handel med børn, altså ikke sker en reel overtrædelse af menneskeretten, men at det må formodes, at Den Europæiske Menneskerettighedskonvention dog muligvis kan spille en rolle, såfremt de biologiske forældre, eller barnet selv, ønsker at genetablere kontakten. Hvilke konsekvenser dette måtte medføre i praksis, er dog endnu ukendte.

4.4. Er en aftale om at købe og sælge et barn gyldig?

Endnu et formål med specialet var at undersøge, hvorvidt selve aftalen mellem den biologiske moder og køberne af barnet, overhovedet kunne anses som værende en retlig bindende aftale. I denne forbindelse synes det relevant at kigge nærmere på enkelte bestemmelser i aftaleloven samt Danske Lov.

¹¹⁵ Jens Elo Rytter, Individets grundlæggende rettigheder, side 68, afsnit 2.

For at Danske Lov og aftaleloven dog kan komme i anvendelse, skal den anfægtelige aftale have karakter af at være en formueretlig aftale. Dette spørgsmål klarlægges ikke i specialet, da der formodentlig ikke findes at være et konkret svar på dette på nuværende tidspunkt. Specialet konkluderer dog, at såfremt formuerettens lovregler måtte finde anvendelse i spørgsmålet om aftalens gyldighed, må det antages, at denne ville blive anset som stridende mod lov og ærbarhed efter Danske Lov 5-1-2. Konsekvensen deraf ville medføre ugyldighed.

Endvidere behandles aftalelovens bestemmelser om ugyldighed ligeledes, hvorefter det konkluderes, at aftalelovens § 31 om udnyttelse af en underlegenhetstilstand, ikke fandtes at være overtrådt i forbindelse med den danske byretsdom om købet af den polske baby, omend bestemmelsen dog sandsynligvis i andre tilfælde vedrørende handel med børn meget vel kunne tænkes at blive tillagt betydning.

I henhold til aftalelovens § 33 konkluderer specialet, at bestemmelsen kan finde anvendelse på området for handel med børn, såfremt køberne af et barn altså antages at være vidende om, at aftalen strider imod almindelig hæderlighed. Såfremt dette er tilfældet, er det således herefter ikke muligt at påberåbe sig en aftale vedrørende handel af et barn – eksempelvis i situationen, hvor den biologiske moder ikke vil overdrage barnet til køberne alligevel.

Specialet behandler tillige bestemmelsen i aftalelovens § 36, hvorefter det konkluderes, at en tilsidesættelse af en aftale om køb af et barn på baggrund af, at aftalen må skønnes urimelig eller i strid med redelig handlemåde, er en vurdering, som må tillægges domstolene. Bestemmelsen er bred, og opremser således ikke nogle konkrete vurderingsmomenter, der måtte føre til domsfældelse, hvorfor der ikke findes at være grundlag for at kunne lave en egentlig konklusion på, hvorvidt denne bestemmelse tillige kan finde anvendelse på den behandlede situation. Det antages dog, at det faktum, at en aftale vedrørende køb af et barn søger at omgå præceptive lovregler gældende for området for adoption, må tillægges stor betydning ved en eventuel domstolsprøvelse af en aftales gyldighed efter aftalelovens § 36.

Vedrørende konsekvenserne af en ugyldig aftale om køb af et barn, konkluderes det, at det endnu er ganske uvist, hvilke konsekvenser dette i praksis egentlig ville medføre. Det kan dog konkluderes ud fra tidligere retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at en fratagelse af et barn fra sine ikke-biologiske og ikke-retlig forældre altså ikke nødvendigvis er i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 8. For domstolene er det netop vigtigt at statuere, at ulovlige retstilstande – *som eksempelvis opnåelsen af et ikke-retligt forældreskab* – ikke gennem domstolenes behandling lovliggøres i praksis, hvorfor sådanne tilstande søges ophævet så vidt dette måtte være muligt. I situationer vedrørende køb af børn, må dette være henset til barnet bedste.

Det antages derfor, at konsekvenserne af en ugyldig aftale måtte være, som det i formueretten er fastslået – nemlig at parterne derefter har pligt til at tilbagelevere modtagne ydelser. Om dette nødvendigvis betyder, at et barn skal tilbageleveres til de biologiske forældre, som tidligere havde solgt denne, er dog endnu uklart – og må sandsynligvis bero på et skøn efter omstændighederne i hver enkelt sag.

4.5. Er det således lovligt at købe børn?

Specialets overordnede formål var at forsøge at finde svar på spørgsmålet om, hvorvidt det i Danmark er lovligt at købe børn, hvorefter det konkluderes, at en handel udenom adoptionsmyndighederne har karakter af at være en ulovlig adoption. Dette medfører altså, at denne praksis således ikke er lovlig, omend denne handling altså ikke findes at være strafbar.

Det, der er det essentielle ved denne praksis vedrørende køb og salg af børn er dog, at handlingen ikke kan foregå uden at begå et strafbart forhold – parterne, der køber barnet, er nemlig nødsaget til at måtte lyve for myndighederne for at kunne opnå det retlige forældreskab over barnet. Endvidere findes selve den privatretlige aftale sandsynligvis ikke at være gyldig efter de fastsatte lovregler på formuerettens område, samt efter en analog fortolkning af reglerne i børneloven om surrogatmoderskabsaftaler.

Slutteligt kan det endvidere konkluderes, at selve området for handel med børn udenom adoptionsmyndighederne, retligt er et særdeles uklart område. En følge heraf er, at der de facto mangler en retlig regulering af denne praksis, hvorfor det antages, at der således må eksistere en retstilstand, som ikke har været tiltænkt. Specialets ovenstående konklusioner er således ikke alle afsagt med sikkerhed i form af understøttende lovregler eller litteratur på området, da disse ganske enkelt (*endnu*) ikke forefindes på området.

5. Retspolitiske overvejelser

Dette speciale giver anledning til en række retspolitiske overvejelser. Nærværende afsnit vil således tage udgangspunkt i den retspolitiske idealtype, i hvilken retspolitikeren er talsmand for den juridiske tradition. Efter denne idealtype er det primært de særlige juridiske værdier, der findes inden for den juridiske tradition og retskultur, som søges værnet om og udbygget.¹¹⁶

Retstilstanden på området for salg af og handel med børn findes i specialet at være særdeles uklart, hvilket synes særligt kritisabelt af retssikkerhedsmæssige hensyn. En sådan retstilstand kan netop, som konsekvens, medføre en stor uforudsigelighed i kommende retspraksis. Dette bevirker altså, at retstilstanden for disse handlinger findes at være ganske uigennemskuelige. For parterne i en sådan handel er det således problematisk rent retssikkerhedsmæssigt, at det ikke på forhånd er muligt at fastslå, hvorledes en sådan handling straffes. Det findes derfor, særligt på grundlag af disse retssikkerhedsmæssige betragtninger, hensigtsmæssigt såfremt der indføres klare regler på området, således retstilstanden kan fremstå klar og gennemskuelig, som den bør.

Det findes endvidere kritisabelt, at der i Danmark, hvor der ellers findes et stort lovreguleret område for adoptioner, således ikke findes at være lovregler, der regulerer, hvorledes situationer, der søger at omgå disse adoptionsregler, skal behandles. Det må antages, at adoptionsloven samt de forskellige folkeretlige konventioner om adoption, der findes i dansk ret, har til formål at sikre, at disse foregår etisk korrekt, og at situationer, der ikke foregår i overensstemmelse hermed, altså ikke skal anerkendes som retlige adoptioner. Alligevel er det muligt i praksis at erhverve et barn udenom disse foranstaltninger. Disse handlinger vil således i sagens natur indeholde momenter, som adoptionsreglerne ellers søger at undgå, hvilket tillige synes at være problematisk – også af hensyn til barnets bedste.

En af problematikkerne, som kan forekomme i praksis, der ellers er i strid med reglerne for adoption, er, blandt andet, at det ikke kan kontrolleres, hvorvidt der er afgivet et gyldigt samtykke fra de biologiske forældres side. Det er fastsat i adoptionslovens § 15, at en adoption ikke kan bevilliges, hvis et samtykke er afgivet mod vederlag. Denne bestemmelse skal sikre, at et barn ikke bliver en handelsvare, og tillige sikre, at det samtykke, der gives, ikke blot er givet for vederlagets skyld. Hvis ikke der findes foranstaltninger, der kan kontrollere omstændighederne for samtykket, findes der at måtte foreligge en stor risiko for, at der i praksis kan ske en utilbørlig udnyttelse af befolkningens fattigere borgere, som derved øjner en mulighed for at skaffe sig hurtige penge uden reelt at sætte sig ind i konsekvenserne ved en sådan handling. Der findes således alene at være en klar mulighed for, at en aftale vedrørende handel af et barn, grundet sådanne omstændigheder, kan tilsidesættes som ugyldig.

Endvidere gives der ved private handler ikke en bevilling fra en kompetent myndighed, hvilket medfører, at der ikke vil foreligge en godkendelse af adoptanterne. Denne godkendelse er ellers i praksis med til at sikre, at de, der adopterer, findes at være egnede som forældre. Det kan selvfølgelig anføres, at en formel godkendelse fra en kompetent myndighed, følgelig ikke er en garanti for, at disse mennesker viser sig at være gode forældre. Ligeledes kan det ikke godtgøres, at såfremt der ikke sker en godkendelse, er det ensbetydende med, at personerne viser sig at være

¹¹⁶ Jens Ewald, mfl., Om retspolitik, 2002, side 22

uegnede forældre. Personer, der biologisk selv kan få børn, skal jo netop ej heller godkendes på forhånd. Der kan dog stadig argumenteres for, at alle adoptanter bør godkendes, da det barn, der gives væk, muligvis i særdeleshed har brug for stabile rammer efter en måske sværere start på livet end så mange andre spædbørn. Det må tillige anses som et krav, som følge af et lighedsprincip, hvorefter alle kommende adoptanter bør behandles og bedømmes efter samme lovregler.

Endvidere fremkommer det særdeles u hensigtsmæssigt, at handel med børn ikke er gjort strafbart, når surrogatmoderskabssituationen efter dansk ret så udtrykkeligt er. I adoptionsloven er det netop, efter § 33, stk. 2, gjort strafbart at annoncere for at opnå forbindelse til en surrogatmoder. Ligeledes er det hjemlet i børneloven, at en sådan aftale ikke kan fuldbyrdes.¹¹⁷ Ved salg af børn sker der jo netop også en annoncering – dette foregik i al fald i den danske byrettsdom. Det forhold, at barnet er undfanget før salget, synes ikke at måtte være afgørende, når beskyttelsen af barnet henses for afgørende efter FN's Børnekonvention artikel 3.

Der synes altså ikke at eksistere et retligt ræsonnement for, hvorfor det er muligt efter dansk ret at købe et barn, når surrogatmoderskabssituationen er gjort strafbar. Det særligt paradoksale er vel, at selv i en surrogatmoderskabssituation, hvor barnet biologisk set er modtagernes eget, er det strafbart. Det antages således herefter, at der i dag eksisterer en retstilstand, som næppe har været tiltænkt.

Slutteligt skal det nævnes, at selve praksissen, i hvilken der foregår handel med børn, ikke nødvendigvis findes afhjulpet ved at indføre strafbare lovregler på området. En retlig regulering – også om straf – vil dog uden tvivl kunne skabe en klarhed og gennemsikuelighed, og dermed øge retssikkerheden på retsområdet for køb og salg af børn i Danmark.

¹¹⁷ Børnelovens § 31

6. Abstract

This master's thesis examines the current legal situation in the area regarding sales of children. The purpose of this thesis is therefore to examine whether or not it is legal, according to Danish legislation, to purchase children around the approved authorities of adoption.

The thesis explains the current national and international laws of adoption, and will determine whether or not the purchase of a child around the systems of adoption is legally equivalent to a formal adoption – this to determine if the rules of adoption applies to the given situation. The thesis also includes various human rights in order to determine if there exists a breach in these rights or if the rights in any way can inflict on the situation.

Lastly the agreement between the parties (*the mother, who sells her child and the ones that buy the child*) will be examined. The thesis seeks to find an answer to whether this agreement is found to be legally acceptable after the principles in Danish legislation, or whether the agreement is non-binding and thereby void.

The thesis applies the legal dogmatic method. This method is used to describe, classify, interpret and analyze existing legislation. The subject of this thesis, however, is an area in which both literature and case-law is almost non-existing. This thesis is therefore based on a single verdict from the city court of Sønderborg. This verdict, however, shows that there exists a loophole in Danish legislation which makes it possible to purchase children somewhat legally.

The thesis concludes, that the purchase of children without the knowledge and approval of the authorities of adoption is not legally equivalent to a formal adoption. The national law of adoption in Denmark states in § 28, that the people of Denmark is only allowed to adopt children after the rules in the law of adoption. This article determines that all adoptions must be in order with the rules provided in the law, and that the consequence to not following the rules is that the adoption is not legally acceptable and thereby void.

In a situation in which a purchase of a child has taken place, an actual and legal adoption will not have taken place. Instead, the buyers of the child will have to lie to the Danish authorities in order to be registered as the rightful parents of the child. Because of this, the thesis states that it may not be entirely legal to purchase a child, however, it is not a criminal offence in its entirety.

Various human rights conventions have been explained in this thesis. The states – *“the High Contracting Parties”* – is the ones who shall secure everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined. This means, that it is the states and not the citizens, who is liable for the compliance of these conventions. In the situations, this thesis examines, no official authorities will be involved, which indisputably means, that no breaches could have taken place.

Even though no breach of human rights takes place when private parties form a contract regarding the trade of a child, the thesis concludes that the article 8 of The European Human Rights Convention regarding respect for private and family life, may actually play a role in the situation anyways. A statement from the Family Law Office in Denmark determines, that this article could

matter in situations of adoption where there is found to be special circumstances – amongst others, problems concerning consent.

The thesis assumes that these special circumstances may transfer to be used in the situation regarding the trade of a child as well, but also concludes that the consequences hereof is still unknown.

The master thesis also examined the agreement between the parties and it was determined that an agreement in which a child is to be traded, may be conflicting with several nullity regulations in both Danske Lov and the Danish contract law. If the agreement is actually void, the consequence would be that both parties should return the goods – meaning, the seller would give back the compensation and the buyers would give back the child in question. This, however, is strictly theoretical since no such case has yet been judged by the court. Moreover, it is still unknown whether or not these Danish regulations even apply to the given situation.

A similar situation however, was seen in The European Court of Human Rights in which a couple from Italy used a surrogacy service in Russia in order to receive a child. The child in that particular situation was not genetically linked to neither the Italian woman or man. The national laws of Italy do not accept surrogacy, which means that the actions made by the Italian couple was not legal, and as a result the baby – who was eight months old at the time – was taken from the couple. The couple then filed charges against Italy at The European Court of Human Rights by claiming that the state, by taking away the child, had committed a breach of article 8 in the Human Rights Convention. The court however stated that agreeing to let the child stay with the applicants would have been a tantamount to legalizing the situation created by them in breach of important rules of Italian law.¹¹⁸ Therefore the court ruled that there had been no violation of article 8 of the convention.

This thesis ends by concluding, that the legal area that regulates the area of purchases of children without the interference of national adoption authorities, is a legal area that is very uncertain and therefore quite complex. Thus, it is concluded, that the legal area of issues like these are not yet settled in Danish national legislation.

¹¹⁸ Paradiso and Campanelli vs. Italy af 24.01.2017, side 52, conclusion

7. Litteraturliste

7.1. Love og lovforslag

- LBK nr. 1821 af 23.12.2015: Adoptionsloven
- LBK nr. 193 af 02.03.2016: Aftaleloven
- LBK nr. 1817 af 13.12.2015: Børneloven
- LOV nr. 11000 af 15.04.1683: Danske Lov
- LBK nr. 87 af 26.03.1923: Lov om adoption
- LBK nr. 977 af 09.08.2017: Straffeloven
- LSF nr. 27 af 23.12.1994: Forslag til Lov om ændring af lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område og visse andre love
- LSF nr. 40 af 13.10.1998: Forslag til Lov om ændring af adoptionsloven (international adoption)

7.2. Konventioner

- Den Europæiske Konvention af 24. april 1967 om adoption af børn
- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention
- FN konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder
- Konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner
- Valgfri protokol af 25. Maj 2000 til FN-konventionen om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi

7.3. Bekendtgørelser og betænkninger

- Adoptionsbekendtgørelse nr. 1863 af 23.12.2015
- Betænkning IV fra Justitsministeriets adoptionsudvalg: Adoption 1985 nr. 1053 af udenlandske børn og adoptionsformidling

7.4. Udtalelser

- TFA 2014.96: Ankestyrelsens udtalelse af 20.12.2013, journalnummer: 2012-7119-00097
- Udtalelse om adoptivforældrenes ret til at regulere deres adoptivbarns kontakt til dets oprindelige (biologiske) forældre, journalnummer: 2012-629-00061, af d. 15.03.2013

7.5. Litteratur

Bukh, Marianne Holdgaard, Modafhøring af vidner: Menneskeretlige krav til straffeprocessen, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1998, *kapitel to: Menneskeretten som retskilde i Danmark*

Evald, Jens og Sten Schaumburg-Müller, Om retspolitik, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 2002

Gomard, Bernhard, Hans Viggo Godsk Pedersen og Anders Ørgaard, Almindelig Kontraktsret, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 4. udgave, 2012

Kjølbrot, Jon Fridrik, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 4. udgave, 2017

Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 2014

Rytter, Jens Elo, Individets grundlæggende rettigheder, Karnov Group, 1. udgave, 2013
Ussing, Henry, Aftaler på formuerettens omraade, Jurist og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 4. oplag 1984
Waage, Jonna, Børneloven med kommentarer, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2. udgave, 2015

7.6. Hjemmesider

- Karnov Group Danmark A/S:
<https://pro.karnovgroup.dk>
- Torp, Kristian, Offentligretlige forbudsregler og privatretlige aftalers ugyldighedsvirkning:
<https://www.djoef.dk/~media/documents/djoef/p/prsentation-ved-kristian-torp-phdstipendiat.pdf?la=da&hash=6C9355920DF8CBEB668D381FD467154E8757A32E>

8. Domsregister

8.1. Ugeskrift for retsvæsen

- U.1969.303H
- U.2012.365V
- U.2014.2434H
- U.2015.1868Ø

8.2. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

- Berrehaab vs. Holland af 21.06.1988
- Paradiso and Campanelli vs. Italy af 24.01.2017

8.3. Andet

- 29. november 2017 af Retten i Sønderborg, rettens nr. K01-4710/2017

9. Anslag

Ordoptælling

Statistik:

Sider	48
Ord	21.165
Tegn (uden mellemrum)	119.219
Tegn (med mellemrum)	140.598
Afsnit	492
Linjer	2.026

Medtag fodnoter og slutnoter